

Selvitys opiskelijapalautejärjestelmän
tarpeellisuudesta ja kehittämisestä
Seurakuntaopiston Vaalijalan Valmentava II -
opiskelijaryhmissä

Anna-Riikka Moilanen

Opinnäytetyö
Maaliskuu 2014

Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma, ylempi AMK
Sosiaali- ja terveys- ja liikunta-ala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) MOILANEN, Anna-Riikka	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 13.2.2014
	Sivumäärä 46	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi Selvitys opiskelijapalautejärjestelmän tarpeellisuudesta ja kehittämisestä, Seurakuntaopiston Vaalijalan Valmentava II opiskelijaryhmissä		
Koulutusohjelma Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma, ylempi AMK		
Työn ohjaaja(t) KOSKIMIES, Helena & MÄKELÄ, Tapio		
Toimeksiantaja(t) Seurakuntaopisto		
Tiivistelmä <p>Yhteiskunnassa korostetaan vammaisten henkilöiden osallisuutta, mahdollisuutta vaikuttaa omaan elämäänsä ja olla aktiivisena toimijana. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli määrittellä opiskelijapalautejärjestelmän tarpeellisuus ja hyödyllisyys Vaalijalassa toimivien Seurakuntaopiston valmentava II -ryhmien osalta sekä selvittää mitä asioita tulee ottaa huomioon opiskelijapalautejärjestelmää suunniteltaessa. Tavoitteena oli myös pohtia opiskelijapalautejärjestelmän vaikuttavuutta valmentava II -opiskelijoiden opinnoissa.</p> <p>Käytännön toteutus tapahtui kahdella eri teema haastattelu kerralla. Haastatteluista saadut vastaukset analysoitiin teemoittain. Aiheen käsittely jatkui vielä avoimella kyselylomakkeella sähköpostitse, minkä tulokset analysoitiin teemoittain.</p> <p>Tässä opinnäytetyössä tuli esille, että opiskelijapalautejärjestelmä on tarpeellinen ja se mahdollistaa vaikeimmin vammaisten osallisuuden. Haasteeksi koettiin kehittää vain yksi ainoa opiskelijapalautejärjestelmä, koska opiskelijaryhmät olivat keskenään liian heterogeenisiä. Erityisesti vaikeimmin vammaisten opiskelijoiden huomiointi opiskelijapalautejärjestelmää suunniteltaessa nähtiin haastavana. Tämä kuitenkin mahdollistaisi heidän pääsevän paremmin osalliseksi omiin opintoihinsa sekä vaikuttaa omaan opintopolkuunsa. Toimiva opiskelijapalautejärjestelmä kykenee ottamaan huomioon eri näkökulmien kautta opiskelijoiden kommunikaatioon sekä lähtökohtiin liittyvät haasteet, jotka vaikuttavat heidän opintojen suunnitteluun sekä toteutukseen.</p> <p>Opiskelijapalautejärjestelmä todettiin tarpeelliseksi ja kehittämistyö tämän projektin ympärillä jatkuu. Mahdollinen pilotti hanke antaa paljon lisätietoa opiskelijapalautejärjestelmästä.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Opiskelijapalautejärjestelmä, Valmentava II, vaikeimmin vammainen, teema haastattelu.		
Muut tiedot		

Author(s) MOILANEN, Anna-Riikka	Type of publication Master's Thesis	Date 13.2.2014
	Pages 46	Language Finnish
		Permission for web publication (X)
Title Report on student feedback system is needed and the development, the Church Training College's Vaalijala Preliminary II student groups		
Degree Programme Master's Degree Programme In Health Care And Social Services Development and Management		
Tutor(s) KOSKIMIES, Helena & MÄKELÄ, Tapio		
Assigned by Church Training College's		
Abstract <p>It is highlighted in society that a person with a disability should be participated, they should have a possibility to affect their own lives and be an active operator.</p> <p>Meaning of the thesis was to define the necessity and usefulness of student feedback system concerning the Church Training College's Preliminary II -groups that function in Vaalijala and to examine what to consider when designing student feedback system. It was also to consider how the student feedback system affects the studies of Preliminary II -group students.</p> <p>Practical execution was made with two different theme interview times. Answers got from interviews were analyzed theme by theme. Processing of the topic was continued by open-ended questionnaire via e-mail. Those results were also analyzed theme by theme.</p> <p>In this thesis came up that student feedback system is necessary and it makes possible with the most difficult disability inclusion. The challenge was to develop only one single student feedback system, because student groups were with each other too heterogeneous. Especially with the most difficult disability students observation planning the feedback system was seen challenging. However, this allows them to get along better participating in their own studies and affecting their own studying path. Functional student feedback system is able to consider different point of view students communication and premises, which affects their studies planning and implementation.</p> <p>Student feedback system is found necessary and the work to improve around this project will continue. Possible pilot project will provide lots of extra knowledge of the student feedback system.</p>		
Keywords Student feedback system, Preliminary II, with the most difficult disability, theme interview		
Miscellaneous		

Sisältö

1	JOHDANTO	2
2	KESKEISET KÄSITTEET	4
2.1	Vaikeavammaisuus.....	4
2.1.1	Lääketieteellinen näkökulma	4
2.1.2	Toimintakyvyn näkökulma	5
2.1.3	Sosiaalinen näkökulma	6
2.1.4	Vaikeavammaisen vuorovaikutus ja kommunikaatio	6
2.1.5	Olemuskieli ja esinekommunikaatio ilmaisun tukena	7
2.1.6	Tukiviittomat	8
2.1.7	Kuvakommunikaatio ilmaisun tukena	9
2.1.8	Itseilmaisussa avustaminen.....	10
2.2	Tuettu päätöksenteko	11
2.2.1	Tuetun päätöksenteon malleja ulkomailta	12
2.2.2	Tuettu päätöksenteko Suomessa.....	12
3	OPISKELIJAPALAUTEJÄRJESTELMÄ OSANA PEDAGOGISTA JOHTAMISTA.....	14
3.1	Pedagoginen johtaminen	14
3.2	Vaikeimmin vammaisten opiskelijoiden opintopolku valmentavassa koulutuksessa.....	17
3.2.1	Valmentavan koulutuksen määritelmä ja koulutuksen tavoitteet .	17
3.2.2	Yksilöllistäminen.....	19
4	OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TUTKIMUSONGELMAT	22
5	TUTKIMUSMENETELMÄT	23
5.1	Aineiston keruu ja analyysi.....	23
5.2	Tutkimuksen kulku	25
5.2.1	Tapaaminen 24.9.2013.....	25
5.2.2	Tapaaminen 4.11.2013.....	25
5.2.3	Sähköpostikysely	26
6	OPISKELIJAPALAUTEJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT.....	27
6.1	Opetusryhmät Vaalijalassa.....	27
6.2	Opiskelijapalautejärjestelmän nykytila	28
6.3	Palautejärjestelmän suunnittelu	30
7	TULOKSET	32
7.1	Tuloksia kahdesta eri tapaamiskerrasta.....	33
7.2	Sähköpostikyselyn vastauksia	34
7.3	Yhteenveto empiirisestä aineistosta.....	37
8	POHDINTA	39

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää opiskelijapalautejärjestelmän tarpeellisuus, mitä hyötyä opiskelijapalautejärjestelmän kehittämisestä olisi Seurakuntaopiston Vaalijalan Valmentava II -opiskelijoille. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus (Valmentava II) on tarkoitettu vaikeimmin vammaisille opiskelijoille. Tavoitteena on myös kartoittaa, millaisia haasteita tämän opiskelijapalautejärjestelmän kehittämisessä on ja mitä asioita tulisi huomioida järjestelmän kehittämisvaiheessa. Opinnäytetyö toimii työnantajalle tiivinä tietopakettina Vaalijalan Valmentava II -ryhmien opiskelijoiden opiskelijapalautejärjestelmää suunniteltaessa. Työn pohjalta on mahdollista lähteä suunnittelemaan palautejärjestelmää pilottiryhmälle. Tutkimukseni keskeisimmät käsitteet ovat opiskelijapalautejärjestelmä, vaikeavaikeavammaisuus, vuorovaikutus, pedagoginen johtaminen, Valmentava II.

Erityisopettajan työn kautta on noussut esille opiskelijoiden vähäinen mahdollisuus vaikuttaa omiin opintoihinsa. Mitä ovat ne keinot joilla he voivat tuoda näkemyksensä ja toiveensa esille koskien omia opintojaan? Opinnäytetyön ajatus lähti liikkeelle työ-yhteisössä käydyssä keskustelussa. Keskustelussa puhuttiin laadunarvioinnista ja toiminnankehittämisestä. Tässä yhteydessä tuli esille ajatus siitä, kuinka keräämme Vaalijalassa toimivissa opetusryhmissä palautetta Valmentava II -opiskelijoilta. Tällä hetkellä palautteen keräämiseen ei ole yhtenäistä käytäntöä ja jokainen opettaja on muodostanut oman tapansa. Keskustelussa tuli esiin erityisesti palautteen keräämisen haasteet vaikeimmin vammaisten opiskelijoiden kohdalla. Keskusteltuani kollegoideni kanssa totesimme, että palautejärjestelmän kehittäminen Seurakuntaopiston Vaalijalan toimipisteissä on vielä kesken.

Työtämme ohjaa arvopohja, omat arvomme sekä opetussuunnitelma. Pedagoginen johtaminen ja opetussuunnitelma kulkevat käsi kädessä. Pedagoginen johtaminen on arjen perustyötä ja laadukkaasti toteutettuna se nähdään oppimisena. Välitämme opiskelijoistamme ja haluamme, että heidän äänensä tulee kuulluksi. Heidän palaut-

teensa on meille tärkeää, jotta pystymme kehittämään omaa työtämme sekä koko koulutusjärjestelmää.

Palautejärjestelmän kautta opiskelijat voivat osallistua opetuksen suunnitteluun, antaa palautetta toteutuneesta opetuksesta, kertoa toiveistaan sekä näkemyksistään opetusta koskien. Myös niiden opiskelijoiden, joilla on paljon tuen tarpeita, tulee voida antaa palautetta omien kykyjensä mukaan. Valkaman julkaisussa todetaankin, että nykypäivän hyvinvointivaltion tehtävänä on huolehtia kaikista kansalaisistaan. Asiakslähtöisellä toiminnalla näin ollen otetaan huomioon erilaiset asiakkaat sekä jokaisen yksilölliset tarpeet. (Valkama 2009, 35.) YK:n yleissopimuksessa on todettu, että vammaisille ihmisille tulisi edistää, suojella sekä taata yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet. Periaatteena yleissopimuksella on kunnioittaa itsensä määräämisoikeutta ja riippumattomuutta, yhdenvertaisuus, osallistuminen ja osallisuus yhteiskuntaan. (Vammaiset ja osallistuminen 2013.)

Aikaisempia tutkimuksia ei ole aiheesta tehty, mutta oman selvitykseni mukaan Suomessa vain muutamalla erityisoppilaitoksella on opiskelijapalautejärjestelmä Valmentava II -ryhmien opiskelijoille.

2 KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Vaikeavammaisuus

Kehitysvamma nähdään vaikeutena ymmärtää sekä oppia uusia asioita. Samalla se tuo ihmisten toimintoihin rajoituksia, joita voidaan helpottaa erilaisin tukitoimin. Kehitysvamman aste vaihtelee lievästä vaikeaan vammaisuuteen. Suomessa on kaikkiaan n. 40 000 ihmistä, joilla on kehitysvamma, näistä 5-10% on vaikeimmin kehitysvammaisia ja monivammaisia ihmisiä. (Seppälä & Rajaniemi 2012). Vaikeavammaisuus määritellään vian, vamman tai sairauden aiheuttamana häirtana ihmisen toimintakyvylle. Kehitysvammaisuutta on tarkasteltu ja määritelty lääketieteellisen diagnoosin, toimintakyvyn sekä sosiaalisen näkökulman kautta. Mukana on pitkään kulkenut toimintakyvyn näkökulma, jossa pohditaan ihmisen valmiuksia selviytyä eri ympäristöissä. Viime vuosina sijaa on erityisesti ottanut sosiaalinen näkökulma. Se nostaa esille näkökulmaa, jonka mukaan vamman sijaan ihmisten elämää rajoittavat usein erityisesti riippuvuus muista ihmisistä, ennakkoluulot sekä syrjintä. (Seppälä & Rajaniemi 2012.)

Nykyhetki ohjaa syvästi kehitysvammaisen henkilön elämää. Aikakäsitteen ymmärtäminen on vaikeaa samoin kuin tulevaisuuden ennakointi. Aika hahmottuu tietynlaisten rutiinien ja rytmien kautta. Itseilmaisuus tapahtuu kehonkielellä, eleillä, ilmeillä, ääntelyllä ja osoittamisella. Syvästi kehitysvammaisen ei välttämättä ymmärrä puhuttua kieltä mutta voi reagoida ylipäänsä puheeseen ja sen sävyihin. Arki konkretisoituu tutuilla esineillä liittämällä esine ja toiminta toisiinsa. Kuvien merkitys voi kuitenkin olla vaikea jos sitä ei ole havainnollistettu konkreettisesti. (Mäki 2008.)

2.1.1 Lääketieteellinen näkökulma

Lääketieteellistä näkökulmaa ohjaa kulloinkin vallalla oleva lääketieteellinen näkemys kehitysvammaisuudesta. Lääketiede on kiinnostunut vamman syistä ja sen vaikutuksista ihmisen terveydentilaan ja hyvinvointiin. Kehitysvammaisuutta määriteltäessä

ihmistä verrataan siihen mitä lääketieteessä pidetään normaalina tilana, terveenä tai vammattomana. Joissakin tapauksissa, esimerkiksi Downin syndroomassa, kehitysvammaisuus voidaan todeta heti syntymän jälkeen mutta usein se selviää lapsen ensimmäisten elinvuosien aikana, kun kehitys ei etene kuten kuuluisi. Kehitysvammaisuuden tulee ilmetä lapsuudessa tai viimeistään nuoruudessa, jotta termiä voidaan käyttää. (Seppälä & Rajaniemi 2012.)

Suomessa on käytössä WHO:n ICD-10-tautiluokitus, jossa kehitysvammaisuutta määritellään näin: "Älyllinen kehitysvammaisuus on tila, jossa mielen kehitys on estynyt tai epätäydellinen. Heikosti kehittyneitä ovat erityisesti kehitysiässä ilmaantuvat taidot eli yleiseen älykkyytasoon vaikuttavat älylliset, kielelliset, motoriset ja sosiaaliset kyvyt. Älylliseen kehitysvammaisuuteen saattaa liittyä tai olla liittymättä mitä tahansa muita henkisiä tai ruumiillisia häiriöitä" (Seppälä & Rajaniemi 2012). Kehitysvammaisuus on jaoteltu tässä luokituksessa vamman neljään eri asteeseen: lievään, keskivaikeaan, vaikeaan ja syvään kehitysvammaan. (Seppälä & Rajaniemi 2012.)

2.1.2 Toimintakyvyn näkökulma

Seppälän ja Rajaniemen mukaan toimintakyky nähdään yksilön ja ympäristön välisenä suhteena. Pohdittaessa ihmisen elämänlaatua ja arjessa selviytymistä käytetään toimintakykyyn liittyvää arviointia. Tällä lähestymistavalla nostetaan esille yksilön vahvuuksia sekä voimavaroja. (Seppälä & Rajaniemi 2012.)

Toimintakyvyn määritelmä sisältää odotuksen siitä, että yksilöllä on kyky toimia tilanteen ja olosuhteiden vaatimalla tavalla. Havaintoihin ja arviointeihin vaikuttavat monet eri asiat, esimerkiksi erilaiset ympäristöt, siksi ne eivät olekaan aina täysin vertailukelpoisia keskenään. Eteen tulleet hankaluudet johtuvat usein siitä, että kehitysvammaisen ihmisen toimintakyky ja tilanteiden kautta nousseet odotukset eivät kohta keskenään. (Seppälä & Rajaniemi 2012.)

Toimintakyky voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen; fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Neljäntenä osa-alueena voi olla kokemuksellinen toimintakyky. Keskeisesti vaikuttavana tekijänä nähdään psykososiaaliset tekijät, ja toimintaky-

vyn näkökulmasta tärkeitä ovatkin sosiaaliset suhteet ja tukiverkot. Toimintakykyä voidaan parantaa vaikuttamalla suoraan toimintaympäristöön: Erialaisten tukitoimien ja järjestelyjen avulla mahdollistetaan koulutus, asuminen ja vapaa-ajan vietto. (Seppälä & Rajaniemi 2012.)

2.1.3 Sosiaalinen näkökulma

Sosiaalisesta näkökulmasta katsottuna kehitysvammaisuus nähdään yhteisön suhteena yksilöön. Vaikutuskanavana tähän suhteeseen käytetään esimerkiksi vammaispolitiikkaa. Kehitysvammaisuuteen vaikuttaa myös se, miten henkilö kokee itse oman tilanteensa. Sosiaalinen näkökulma tuo esille vammaisen henkilön riippuvuuden muista ihmisistä ja samalla se korostaa, että riippuvuutta synnyttävät ennakkoluulot, syrjäytetty asema, köyhyys ja rakenteelliset esteet. Sosiaalista näkökulmaa käytettäessä korostetaan, että vamman haitta ei johdu vammasta vaan ympäröivästä toimintaympäristöstämme ja yhteiskunnasta. Kyse on myös siitä, minkälaista tukea vammaisille henkilöille tarjotaan. Syvästikin kehitysvammaiset ihmiset yleensä pystyvät tekemään omaa elämäänsä koskevia päätöksiä, jos heille tarjotaan tähän oikeanlaiset välineet. (Seppälä & Rajaniemi 2012.)

Vammaisuutta määrittelee pitkälti sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö, jossa vammaiseksi määritelty ihminen elää. Kulttuuri määrittää paljolti sen, mitä pidetään normaalina tai poikkeavana. Ihminen on kuitenkin aina enemmän kuin diagnoosi. Riskinä on se, että henkilö nähdään diagnoosin kautta ja kaikki henkilön käyttäytyminen kuitataan diagnoosilla. (Seppälä & Rajaniemi 2012.)

2.1.4 Vaikeavammaisen vuorovaikutus ja kommunikaatio

Kommunikointi määritellään vastavuoroiseksi sosiaalisesti toiminnaksi. Kommunikointi pitää sisällään tiedostettuja sekä tiedostamattomia viestejä. Ilmeet, eleet, kehon asennot, etäisyys, läheisyys ja katse ovat usein tiedostamattomia. Kommunikoinnin ja kielen kehityksen prosessi on pitkä. Jokainen tarvitsee sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia, jotta käsite- ja kokemusmaailma laajenee. Vaikeimmin vammaisille ihmisille pitää luoda tilanteita missä esimerkiksi kokeillaan, miltä tuntuu

karkea tai miltä maistuu kirpeä. Näin luodaan käsitemaailmaa. On helpompi ymmärtää mistä puhutaan, kun on sen kokenut. (Huuhtanen 8-20, 2011.)

Tyypillisin kommunikaation muoto on puhe. Puhetta tukevasta ja/tai korvaavasta kommunikoinnista käytetään termiä AAC - Augmentative and Alternative Communications. Puhetta korvaavaa kommunikaatiota käytetään silloin, kun ihminen ei puhu tai kun puhe on epäselvää, puutteellista eikä ihminen tule ymmärretyksi. Tärkeää on, että kommunikaatio olisi monimuotoista, ja siinä hyödynnettäisiin kaikkia aistikanavia. (Huuhtanen 8-20, 2011.)

Kommunikaatio vaikeimmin vammaisten kanssa on haasteellista. Lähi-ihmisen roolin merkitys on suuri kommunikaatiossa vaikeimmin vammaisen kanssa. On tärkeää huomata pienetkin kommunikaatioyritykset ja ilmaisut sekä vastata kommunikointiyrityksiin. Vaikeimmin vammaisen ihmisen ollessa kyseessä saattaa hänen kykynsä ilmaista tarpeitaan olla huono, ja tällöin lähi-ihminen saattaa joutua ottamaan aktiivisemman roolin. Vaikeimmin vammaisen kommunikaatio saattaa olla myös hyvin hidasta, minkä takia on tärkeää antaa hänelle tarpeeksi aikaa. Kommunikointiin vaikuttavat myös toiminnallinen, älyllinen ja kielellinen taso sekä kyky olla vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Myös motoriset taidot vaikuttavat tähän prosessiin. Sanaton vuorovaikutus pitää sisällään vaikeimmin vammaisen tarkkaa kuuntelemista, aikeiden herkkää aistimista ja toiminnan valpasta seuraamista. (Sipilä 81, 2009.)

2.1.5 Olemuskieli ja esinekommunikaatio ilmaisun tukena

Ei-kielellistä vuorovaikutusta kutsutaan olemuskieleksi. Se edeltää ihmisen kehityksessä puhetta (Pulli ym. 2005). Olemuskieleen lasketaan kuuluvaksi ilmeet ja eleet, erilainen ääntely ja äänensävyt, toiminta, itku ja nauru sekä kehon asennot. Puhuessamme käytämme luonnollisesti myös ei-kielellisiä ilmaisukeinoja, esimerkiksi kehonliikkeet, nauru sekä erilaiset äänenpainot. Aina pelkkä puhuttu informaatio ei riitä, ja tällöin esimerkiksi eleellä tuotettu ilmaisu saattaa tuottaa tarvittavan lisäinformaation. (Eleet ja olemuskieli 2012.)

Vaikeavammaisilla ihmisillä on usein käytössään pelkästään varhaiset vuorovaikutuskeinot. Henkilökohtainen avustaja, lähi-ihminen ja ylipäänsä vuorovaikutuskumppani ovat keskeisessä asemassa tässä vuorovaikutustilanteessa. Vuorovaikutuskumppanin on pystyttävä tulkitsemaan näitä olemuskielen ilmaisuja ja niihin pitäisi pystyä myös vastaamaan. Erittäin tärkeää on vahvistaa näitä ei-kielellisiä ilmaisuja sekä rohkaista keskustelukumppania. Puheen tukena on hyvä käyttää myös itse ei-kielellisiä keinoja. Tällöin vaikeavammaisen on helpompi saada selvää siitä, mitä tarkoitetaan. (Eleet ja olemuskieli 2012.)

Aina kommunikointi ei onnistu kuvilla tai esimerkiksi viittomilla ja tällöin kommunikaatiossa voidaan käyttää esimerkiksi esineitä. Yleensä esineet ovat konkreetteja asioita, jotka liittyvät ympäristöön ja tilanteisiin. Esineitä voidaan käyttää ennakoinnissa ja tilannesignaaleina. Esimerkiksi lenkkari voi toimia merkinä uloslähdölle. Esineet auttavat myös ajan hahmotuksessa. Esineillä rakennetun päiväjärjestyksen avulla vaikeimmin vammaisen henkilö voi esimerkiksi suoriutua eri toiminnoista sekä se luo turvallisuuden tunnetta, kun tietää mitä on seuraavaksi tapahtumassa. (Esineillä kommunikointi 2012.)

2.1.6 Tukiviittomat

Tukiviittomia käytetään puheen tukena tai silloin, kun puhetta tapaillaan ääneen. Tukiviittomia käytettäessä viitotaan keskeiset asiat eli avainsanat. Tukiviittomat viitotaan puhutun kielen mukaan, eikä tällöin käytetä viittomakielen sääntöjä eikä rakenteita. Tukiviittominen pitää sisällään puhetta, viittomista, olemuskieltä, erilaista osoittamista sekä äänensävyjen vaihtelua, ja täten se on kokonaisvaltaista viestintää. Erilaisilla ilmeillä on tukiviittomia käytettäessä tärkeä merkitys, esimerkiksi kiellettäessä ilme voi olla vakava, jolloin kieltä voi tehotta paremmin. Yleensä tukiviittomia käytetään muiden kommunikointikeinojen, esimerkiksi kuvien tai kirjoituksen, rinnalla. (Tukiviittomat 2012.)

Pulli on todennut, että viittomisesta ei ole haittaa kuulevien puheen kehitykselle, pikemminkin viittomat auttavat puheen kehityksessä. Keskusteluyhteys rikkoontuu,

jos kommunikointi vaatii suuria ponnisteluja. Usein käy niin, että katsekontakti katoaa ja vuorovaikutustilanne hajoaa. Viestinnän perustuessa näköön, pakotetaan keskustelukumppanit katsekontaktiin, viittominen on tässä tapauksessa oivallinen kommunikaatiokeino. Vaikeavammaisen on vaikeaa muodostaa ympäristöstään eri merkityksiä. Viittomien avulla voidaan muodostaa nimiä ja merkityksiä sekä luokitella ja käsitteellistää asioita, tällä tavoin rakennetaan sisäinen kieli ja kuva maailmasta. (Pulli 2012.)

Pullin mukaan kuvilla on samanlainen tarkkaavuutta lisäävä vaikutus kuin viittomillaakin. Kuvat ovat myös pysyvä asia toisin kuin viittomat, jotka saattavat unohtua. Autismikirjon henkilöt käyttävät usein enemmän kuvia kuin viittomia. Silti on hyvä, että viestit tulevat montaa eri aistikanavaa pitkin. Monet autismikirjon henkilöt käyttävät myös tukiviittomia. Viittomien selkeys on tärkeää sekä se, että niitä käytetään yhteisössä. (Pulli 2012.)

Viittomiseen kuuluu monta asiaa; siinä yhdistyvät näkeminen, lihastunto, kosketus sekä liike. Viittominen on liikettä ja liikkeestä muodostuu rytmi, tällaisesta rytmistä jää muistijälki ja se on helpompi palauttaa muistista kuin puhe. Viittominen tukee kielellistä prosessia, liikkeen kautta voi muistua sanakin mieleen. Viittomien käyttö vaikuttaa puheilmaisun rakenteeseen myönteisesti, se myös rauhoittaa puhumista, jolloin äänteet selkiytyvät. (Pulli 2012.)

2.1.7 Kuvakommunikaatio ilmaisun tukena

Kuvakommunikaatio on kommunikaatiota ihmisten välillä kuvien avulla. Kuvakommunikaatiota käytetään silloin, kun muu kommunikaatio ei onnistu. Kuvilla voidaan käsitteellistää ympäristöä ja asioita, ja ne toimivat myös hyvin havainnollistettaessa toiminnan eri vaiheita. Kuvat toimivat myös ilmaisun välineenä. Käytössä olevat kuvat voivat olla esimerkiksi piirroksuvia, oikeita valokuvia, lehdistä leikattuja kuvia, kuvasyboleita tai viittomakuvia. Otettaessa kuvia käyttöön täytyy niiden merkitystä harjoitella pitkäjänteisesti. Harjoittelu on hyvä linkittää osaksi arkipäivän toimintoja luonnolliseen ympäristöön. Lähi-ihmisten tuki ja esimerkki kuvien käytöstä on erittäin

tärkeää. Kuvakommunikoinnin tukena käytetään paljon apuvälineitä. Apuvälineet voivat olla erilaisia kommunikointitauluja tai -kansioita, erilaisia puhelaitteita tai kommunikointiohjelmiä. (Kuvilla kommunikointi 2012.)

Kommunikointitauluissa ja -kansioissa on kuvia tai sana- ja lauselistoja, joita käytetään itsenäisesti tai avustettuna. Yleensä itsenäisesti tapahtuva kommunikointi kansion tai kommunikointitaulun avulla edellyttää kykyä osoittaa sormella, katseella tai jollakin laserosoittimella. Kansiossa voi olla myös esimerkiksi irralliset kuvat jolloin lause voidaan koota erilliselle viestiriville. Keskustelukumppanin merkitys on suuri silloin, kun opiskelija ei itse puhu vaan osoittaa. Keskustelukumppani lukee viestin ääneen ja näin asia saadaan selville. Kansioita voi olla monenlaisia, laajaan kommunikaatioon on kehitelty kansio, jonka avulla voi ilmaista tunteitaan ja tarpeitaan, sen avulla voi pyytää, kieltäytyä ja tehdä valintoja. Lisäksi sen kautta voi keskustella monipuolisesti. (Laajat kommunikointikansiot 2013.)

2.1.8 Itseilmaisussa avustaminen

Vaikeavammaisella henkilöllä voi olla vain vähän kokemusta kommunikaatiosta ja varsinkin mielipiteensä ilmaisemisesta. Tällöin hän voi tarvita aluksi vahvaa tukea, josta käytetään käsitettä ”fasilitaatio”. Fasilitointi tai fasilitoitu kommunikointi (Facilitated Communication, FC) tarkoittaa tuettua kommunikointia. Fasilitoidessa avustajan rooli on merkittävä, silloin harjoitellaan avusteisten kommunikointikeinojen käyttöä. Fasilitointi on siis tekniikka, jonka avulla harjoitellaan tuetusti esimerkiksi kuvien tai aakkostaulun avulla kommunikointia. Avustajan tarkoitus on toimia käden vakauttajana. Alussa tuki on voimakasta; avustaja voi esimerkiksi pitää kättään kommunikoijan käden alla. Myöhemmin tukea vähennetään ja siirrytään asteittain kädessä ylemmäs eli esimerkiksi ensin ranteeseen sitten kyynärpäähän sitten olkapäähän ja lopulta kommunikointi voisi toimia ilman fyysistä tukea. Avustajan tehtävänä on kommunikoidessa myös antaa vastus kommunikoijan kädelle. (Tuettu kommunikoinnin harjoittelu 2012.)

Fasilitointi on joutunut kovan kritiikin kohteeksi läpi aikojen. Sitä pidetään hyvin kiistanalaisena tekniikkana ja se herättää voimakkaita tunteita. Siihen on liitetty monia eettisiä kysymyksiä, yksi ehkä eniten pohdituttanut kysymys on, että kuka keskustelee? Tällä tarkoitetaan kommunikointitilannetta, jossa avustaja on tukena niin keskusteleeko siinä silloin kommunikoija itse vai avustaja ja tapahtuuko se tietoisesti vai tiedostamatta? On tärkeää, että ihminen pystyy kommunikoimaan itselleen toimivalla keinolla, ja jos fasilitointi on jollekin se keino, niin se täytyisi mahdollistaa. (Tuettu kommunikoinnin harjoittelu 2012.)

2.2 Tuettu päätöksenteko

Suomessa allekirjoitettiin YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista vuonna 2007. Tämän sopimuksen tarkoitus on edistää, suojella sekä taata kaikille vammaisille ihmisille yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet. Yleissopimuksen periaatteena on kunnioittaa itsemääräämisoikeutta ja riippumattomuutta, yhdenvertaisuutta, osallistumista sekä osallisuutta yhteiskuntaan. (Pajukoski 2010, 110.) Opiskelijapalautejärjestelmä toimii omalta osaltaan Valmentava II -opiskelijoiden osallisuuden mahdollistajana.

Vammaispalvelulaissa turvataan vaikeavammaisen henkilön oikeus välttämättömään henkilökohtaiseen apuun asioissa, joista hän ei suoriudu itsenäisesti. Lain tulkintakäytännöt eivät kuitenkaan tue tuettua päätöksentekoa. Suurimpana ongelmana Pajukoski näkee, että henkilökohtainen apu on rajattu vammaispalvelulaissa niin, että sitä saa se, joka osaa määritellä tarvitsemansa avun määrän ja sisällön. Kehitysvammalain nojalla pieni osa kehitysvammaisista henkilöistä on saanut tukihenkilön, joka voi auttaa myös päätöksentekoon liittyvissä asioissa. Pääsääntöisesti nämä tukihenkilöt liitetään vapaa-aikaan. Vaikeavammaisuuteen liittyy usein puhevamma. Puhevammaisella on vammaispalvelulain mukaan oikeus tulkkipalveluun. Tulkki ei kuitenkaan saa johdatella päätöksentekoa vaan hän toimii pelkästään tulkkina. (Pajukoski 2010, 112.)

2.2.1 Tuetun päätöksenteon malleja ulkomailta

Englannissa Simon Cramp ja Simon Duffy InControl järjestöstä ovat luoneet toimintaohjelman paikallisille viranomaisille. Toimintaohjelman tavoitteena on parantaa kehitysvammaisten ihmisten itsemääräämisoikeutta. Periaatteena on, että jokainen voi tehdä elämäänsä koskevia päätöksiä, jos siihen annetaan riittävästi aikaa, huomiota ja tukea. Siinä korostetaan myös henkilön oikeutta osallistua aina päätöksentekoon, jos se on kohtuullista ja mahdollista. Lisäksi se, joka edustaa henkilöä, tulisi toimia tämän edun mukaisesti. Päätöksen on oltava sellainen, jonka henkilö itsekin tekisi. Hyvällä päätöksellä autetaan henkilöä saavuttamaan päämääränsä, kunnioitetaan henkilön omaa persoonallisuutta, autetaan henkilöä luomaan ihmissuhteita, lisätään henkilön taitoja ja kykyjä sekä parannetaan hänen asemaansa yhteisössä. Englannissa Cumbria Learning Disability Services on puhunut vuosien ajan positiivisesta riskienottopolitiikasta. Riskienotto voi mahdollistaa itsenäistymisen sillä se antaa mahdollisuuden itseluottamukseen ja vastuunottoon omasta elämästä. Tuki päätöksentekoon pitää antaa henkilölle parhaiten soveltuvalla tavalla. (Pajukoski 2010, 113 - 114.)

Kanadassa Yokonin territoriossa on käytössä lakiin perustuva tuetun päätöksenteon malli (supported decision-making). Tässä mallissa täysi-ikäinen henkilö voi allekirjoittaa tukea antavan henkilön kanssa sopimuksen, jossa on määritelty asiat, joissa hän tarvitsee apua. Tuki päätöksenteossa voi olla monimuotoista kuten tiedon etsimistä tai vaihtoehtojen selkokielistämistä. Henkilön ymmärtäessä eri vaihtoehdot sekä niiden seuraukset, on hänen helpompi päättää omasta elämästään. Tukea tulee saada myös silloin, kun henkilö haluaa kertoa toiveistaan, ja kun päätöksiä toteutetaan. On tärkeä muistaa, että vammaisen henkilö määrää ja tukea antava henkilö antaa mahdollisuuden päätöksenteolle. (Pajukoski 2010,113-114.)

2.2.2 Tuettu päätöksenteko Suomessa

Pajukosken mukaan tuetun päätöksenteon järjestelmä edellyttää monenlaisia muutoksia Suomessa. Tämä malli koskisi muitakin kuin vain vammaispalvelulain soveltamisalan piiriin kuuluvia henkilöitä. Asiasta tulisi säätää yleislailla. Laissa tulisi ilmetä,

ketkä kuuluisivat sen piiriin ja olisiko se pakollinen vai vapaaehtoinen. Lailla voitaisiin myös suojata tukea tarvitseva henkilö hyväksikäytöltä. Laissa tulisi myös huomioida, että jos tukea antava henkilö saisi rinnakkaisoikeuden päätösvaltaan, niin hänen valvontansa tulisi säätää laissa. (Pajukoski 2010, 115-119.)

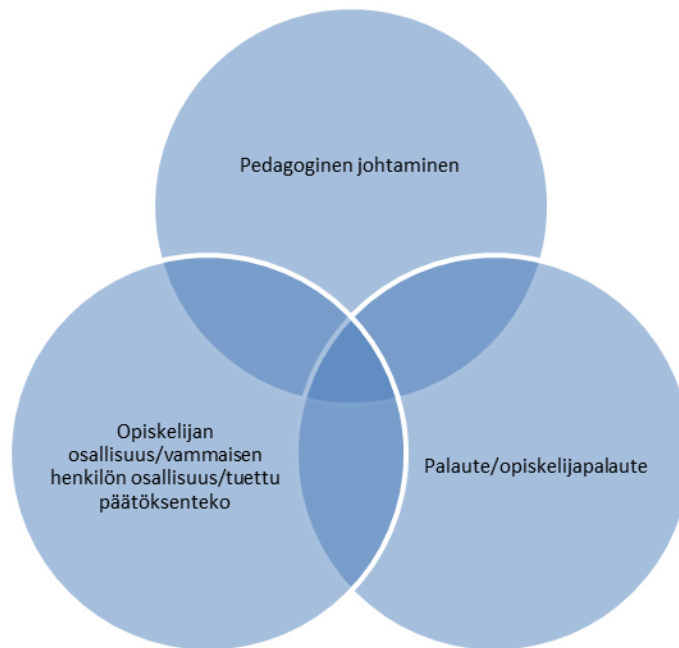
Tuettua päätöksentekoa tulisi soveltaa ainoastaan sellaisissa tapauksissa kuten elämiseen ja kumppanuuteen, työhön ja päivätoimintaan sekä terveyteen ja vapaa-aikaan liittyvät asiat. Rahankäyttöön liittyvät seikat tulisi myös säätää laissa ilman, että puututaan liiaksi itsemääräämisoikeuteen. Tuetun päätöksentekojärjestelmän tulee lähteä henkilön omista tarpeista ja toiveista. (Pajukoski 2010, 115-119.)

Pajukosken mukaan Suomessa pitäisi ottaa mallia Kanadan mallista, jossa henkilö itse määrittää tuen tarpeensa. Kanadan kokemuksiin perustuen paras hyöty tulee silloin, kun tukihenkilöt tuntevat tuettavan henkilön entuudestaan hyvin. Tämä nousee esille erityisesti silloin, kun tuettavalla on esimerkiksi vaikeuksia kommunikoida ja saada itseään ymmärretyksi. Tukea antavien henkilöiden olisi hyvä olla laillistettuja ja rekisteröityjä. Välillä voi syntyä tilanteita, jolloin tukea antava henkilö joutuu tekemään päätöksiä tuettavan puolesta, ja silloin rekisteröinti olisi hyvä asia. Tärkeää olisi, että jokainen voisi koota ympärilleen toimivan verkoston. Tällä järjestelmällä siihen pystyttäisiin ja kukaan ei jäisi ilman apua. Useamman tukihenkilön turvin vammaisen henkilön olisi mahdollisuus päättää itsenäisesti ja hyväksikäytön riski pienenesi. Usean tukihenkilön rinki mahdollistaisi myös työn mukanaan tuoman rasituksen jakautumisen, ja sillä tavoin pystyttäisiin välttämään liian läheisten suhteiden muodostuminen. Tuetun päätöksenteon mallissa tulisi myös tarkkaan määritellä tukihenkilön vastuu, esimerkiksi käytännön toimintaa voisivat ohjata eettiset ohjeet. (Pajukoski 2010, 115-119.)

3 OPISKELIJAPALAUTEJÄRJESTELMÄ OSANA PEDAGOGISTA JOHTAMISTA

3.1 Pedagoginen johtaminen

Alapuolella olevassa kuviossa 1. voidaan nähdä, kuinka opiskelijan osallisuus opintoihinsa sekä pedagoginen johtaminen kohtaavat toisensa. Opiskelijan osallisuus opintoihinsa, pedagoginen johtaminen sekä opiskelijapalaute muodostavat toimivan opiskelijapalautejärjestelmän.

KUVIO 1: Opiskelijan osallisuus osana pedagogista johtamista. (Kuvio muokattu julkaisun: kartta pedagogisen toiminnan johtamiseen tekstistä, 2011-2012, 7-10.)

Pedagoginen johtaminen nähdään kapeimmillaan opetustavoitteiden ja opetussuunnitelman toteuttamisena ja kehittämisenä sekä laajimmillaan koulun perusteellisempänä muuttamisena sekä kehittämisenä, toisin sanoen kaikkia koulussa olevia henkilöitä koskevana kasvatuksena ja kehittämisenä. (Mustonen 2003, 61.) Käsitteellä pedagoginen tarkoitetaan koulun perustehtävänä olevaa kasvatusta. Taipale määrittää

pedagogista johtamista esimiehen pyrkimyksenä omalla toiminnallaan vaikuttamaan alaistensa tietoisuuteen niin, että päämäärien ja tavoitteiden suuntaisen oppimisen tuloksena saadaan aikaan toivotut tulokset. (Taipale 2004, 119.) Taipale on myös todennut, että pedagogisen johtajuuden avulla erilaiset ajattelutavat pystytään linkittämään yhteen ja niistä voidaan nivoa ideat ja ajatukset järkeviksi päämääriä palveleviksi kokonaisuuksiksi. On tärkeää pystyä avaamaan kokonaisuuksia muille sekä edistää yhteisten tulkintojen tekemistä ja yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Taipale esittää, että pedagoginen johtaminen laajenee kaikkeen työtä koskevaan ohjaukseen ja sen voi tehdä esimies, asiantuntija tai kollega (Taipale 2007, 332 – 334, 337.)

Aikamme on hektistä, ja työmaailmassa edellytetään yksittäisiltä työntekijöiltä johtajuutta ja voimassa olevilta lähiyhteisöiltä kykyä toimia yhteisöinä oppivalla tavalla. Yksilötasolla johtajuus siis määrittyy organisaatoroolista riippumattomaksi asenteeksi ja kyvykkyudeksi ja toisaalta yhteisössä jaetuksi oppivaksi prosessiksi, jossa toimintarakenteita sekä niiden merkityksiä määritellään yhdessä toimijoiden kesken. Opetusalalla sekä muissa asiantuntijaorganisaatioissa jaetaan asiantuntemusta niin, että se täyttää jaetun johtajuuden tunnusmerkit. Asiantuntemuksen jakamiseen liittyy aina myös kasvattava ja opettava ulottuvuus. Tämän myötä kokonaisuuden toimivuuden mahdollistavaa asennetta ja koko prosessia kutsutaan pedagogiseksi. (Mäki & Palonen 2012, 79-100.) Käytännössä koulutusorganisaatiossa jaetulla pedagogisella johtajuudella tarkoitetaan yhteisönä jaettua suunnitelmallista ja vastuullista toimintaa. Yhteisön tukiessa oppimisprosesseja koskee jakaminen visiota, tavoitteita sekä pyrkimyksiä, arvoja, käytänteitä, strategioita, rakenteita ja sisältöjä. (Kartta pedagogisen toiminnan johtamiseen, 2011-2012, 18.)

Koulutusorganisaatioissa pedagoginen johtaminen näyttäytyy arjen toimintana, jonka tavoitteena on laadukas opetustoiminta sekä hyvinvoiva työyhteisö. Järjestelmällisesti toteutettuna vaikutukset nähdään edistyneenä oppimisena, parantuneina oppimistuloksina sekä tyytyväisenä organisaationa. Pedagogisen johtamisen prosessi nähdään oppimisen johtamisena arkielämässä. Sillä varmistetaan strategisten tavoit-

teiden sulauttaminen oppimisen ydinprosesseihin ja koulun arkeen. Pedagogiseen johtamiseen kuuluu toiminnan ja ihmisten johtaminen. Se on opetustoiminnan johtamista ja vaikutus kohdennetaan suoraan konkreettisesti itse opetustoimintaan ja sen järjestämiseen. Päätaavoitteena on kehittää opetusta ja koulutusta sekä itse oppimista ja järjestää laadukasta koulutusta ja opetusta. Keskeisiä asioita, joihin pedagoginen johtaminen nojautuu, ovat oppiva organisaatio, tiimit ja verkostot. Pedagoginen johtaminen on kokonaisvaltaisesti ihmisten, asioiden ja olemassa olevan tiedon johtamista, ja se näyttäytyy yhteisöllisyyden, erilaisuuden ja innovatiivisuuden kautta. (Kartta pedagogisen toiminnan johtamiseen, 2011-2012, 5.)

Koulutuksen järjestäjän tarkoituksena on mallintaa sekä ohjata opetussuunnitelmatyötä perustuen tehtyihin pedagogisiin linjauksiin ja tutkinnon perusteisiin. Pedagogisen johtamisen välineenä toimii opetussuunnitelma (OPS), jonka avulla toteutetaan tutkintojen perusteet ja linjaukset. Koulutuksen sisältö määrittyy opetussuunnitelmassa, samoin kuin eteneminen ja käytännön toteutus. Se pitää sisällään seuraavat asiakirjat: opetussuunnitelman yhteinen osa, tutkintokohtainen osa ja henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. (Kartta pedagogisen toiminnan johtamiseen, 2011-2012, 7.)

Pedagoginen tahtotila, toisin sanoen pedagoginen ohjelma tai strategia, on kirjattu opetussuunnitelman yhteiseen osaan. Tarkoituksena pedagogisessa johtamisessa on varmistua opetussisältöjen, opetusmenetelmien ja oppimisympäristöjen ajantasaisuudesta sekä siitä, että se vastaa työelämää. Myös opiskelijan oppimista ohjaavan henkilöstön tulisi olla osaavaa sekä itse toiminnan lainmukaista. (Kartta pedagogisen toiminnan johtamiseen, 2011-2012, 7.)

3.2 Vaikeimmin vammaisten opiskelijoiden opintopolku valmentavassa koulutuksessa

3.2.1 Valmentavan koulutuksen määritelmä ja koulutuksen tavoitteet

Vaikeimmin vammaisten henkilöiden jatko-opintomahdollisuus toi alalle uusia haasteita 2000-luvulla. Aiemmin mahdollisuutta jatko-opintoihin ei ollut, mikä haastoi oppilaitoksia järjestämään vaikeimmin vammaisille heidän tarvitsemiaan palveluita. Tällä hetkellä Suomessa on monta oppilaitosta, jotka järjestävät Valmentava II -koulutusta.

Uudet opetussuunnitelman perusteet on laadittu 2010 ja ne ovat voimassa toistaiseksi ja koko Suomen alueella. Jokainen koulutuksen järjestäjä on laatinut opiskelijoilleen opetussuunnitelman, minkä mukaan opetusta järjestetään. Yleisesti koulutuksen tavoitteena on, että opiskelija kehittää osaamistaan, harjoittelee työelämässä ja itsenäisessä elämässä tarvitsemiaan valmiuksia. Sen lisäksi mietitään yhdessä opiskelijan tulevaisuuden suunnitelmia. Valmentavalla ja kuntouttavalla opetuksella ja ohjauksella pyritään edistämään erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tasavertaisuutta koulutuksessa ja työelämässä sekä laadukkaan elämän saavuttamista yhteiskunnan jäsenenä. (Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa, opetussuunnitelman perusteet 2010, 8.)

Valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa opiskelijalla on useita vaihtoehtoisia opintopolkuja, jotka perustuvat yksilöllisiin ratkaisuihin henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS), henkilökohtaisen opetussuunnitelman ja henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS) mukaisesti. (Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa, opetussuunnitelman perusteet 2010, 9.)

Valmentava II -koulutuksen tavoitteena on opiskelijan omatoimisuuden kehittyminen erilaisissa ympäristöissä. Opiskelija saa valmiuksia elinikäiseen oppimiseen, hän omaksuu sopivia keinoja arjessa selviytymiseen sekä saa valmiuksia toimia yhteiskunnan jäsenenä. Tavoitteena on, että opiskelija kykenee ottamaan vastuuta elämästään omien edellytystensä mukaan. Lisäksi opiskelijan tulisi hankkia tietoa työelämästä sekä löytää yhdessä yhteistyötahojensa kanssa sopiva tapa osallistua työelämään ja olla osa työyhteisöä. Opintojen alkuvaiheessa kartoitetaan opiskelijan vahvuudet ja tuen tarpeet sekä pyritään lisäämään itsetuntemusta ja -luottamusta sekä arkielämän taitoja. Opiskelijan tavoitteena on löytää työn ja toimeentulon, asumisen, vapaa-ajan, sosiaalisten suhteiden ja kuntoutumisen osalta kokonaisvaltainen ratkaisu hyvään elämään. Opintojen aikana selvitetään itsenäisen elämän edellyttämät ohjaus- ja tukipalvelut sekä apuvälineet. (Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa, opetussuunnitelman perusteet 2010, 12.)

Taulukko 1. Valmentava II opintokokonaisuudet

Opiskeluvalmiudet	Oppimaan oppiminen Viestintä ja vuorovaikutus Toinen kotimainen kieli ja/tai vieraat kielet Matematiikka Tietotekniikka
Toimintakyvyn edistytminen	Yhteiskunnassa toimiminen Itsetuntemus ja sosiaaliset taidot Arkielämäntaidot ja itsenäisen asumisen valmiudet Vapaa-aika Liikunta ja motoriset taidot Terveystieto Taide ja kulttuuri
Työelämävalmiudet	Työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen
Valinnaiset opinnot	

(Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa, opetussuunnitelman perusteet 2010, 13.)

3.2.2 Yksilöllistäminen

Opiskelijoiden opetusta ohjaa kirjallinen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) (L 630/1998, 20 §). HOJKS on kirjallinen dokumentti, joka perustuu niihin hallinnollisiin perusteisiin, joita on tehty opiskelijan opetuksesta ja kasvatuksesta. Se mahdollistaa opiskelijan edistymisen seurannan ja arvioinnin, tätä kautta opettaja saa tietoa opiskelijan edistymisestä ja näin ollen itse perustyö, opettaminen ja suunnittelu, helpottuu. Tarkoituksena on, että HOJKS:n avulla ehkäistään oppimisvaikeuksia ja parannetaan oppimista. Tärkeää HOJKS -työskentelyssä on opiskelijan näkeminen opiskelunsa subjektina, aktiivisena oppijana. Tarkoitus olisi, että tapahtuisi elinikäistä itseohjautuvaa oppimista. (Ikonen & Virtanen 2003, 97-102.)

HOJKS tehdään joka syksy, uusille opiskelijoille heti alkusyksystä ja jatkavien HOJKS:t päivitetään myös syksyllä. Sen laatiminen vaatii opettajalta vahvaa pedagogista osaamista ja opiskelijan tuntemista. Se laaditaan yhdessä opiskelijan, huoltajien, opetushenkilöstön sekä muiden kuntouttajien ja tukiverkoston kanssa. HOJKS:ssa tulee näkyä (A 811/1998, 8 § mukaan), suoritettava koulutus, opetuksessa noudatettavat opetussuunnitelman perusteet, koulutuksen laajuus, opiskelijalle laadittu henkilökohtainen opetussuunnitelma, opiskelijan saamat erityiset opetus- ja opiskelijahuollon palvelut, muut henkilökohtaiset palvelu- ja tukitoimet sekä erityisopetuksen perustelut. (Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa, opetussuunnitelman perusteet 2010, 18-19.)

HOJKS:n laatimisessa on neljä tärkeää ominaisuutta. 1. opiskelijan yksilöllinen tavoitteenasettelu, perustuen koulukohtaiseen opetussuunnitelmaan. 2. Opiskelijan vahvuuksiin paneutuminen ja heikkouksien parantaminen. 3. Lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteiden muodostaminen. 4. HOJKS:n vuosittainen tarkistus. Tarkistuksessa ilmenee opiskelijan edistyminen. Jos opiskelija ei ole edistynyt suunnitelman mukaan niin

voidaan pohtia tavoitteiden asettelua ja oppisisältöjä. Tämän takia HOJKS:n tulee merkitä opiskelijan arvioinnin kriteerit ja arviointimenetelmät. Ikonen toteaaakin kirjassaan, että ryhmätasolla tehty opetussuunnitelma ja yksilötasolla laadittu HOJKS tavoitteineen ja sisältöineen muodostaa kokonaisuuden. Nämä molemmat täydentävät toisiaan ja muodostavat tehokkaan opetuksellisen lähestymistavan yhdistäen opetuksen parhaat käytänteet. (Ikonen & Virtanen 2003, 102-104.)

HOJKS:iin sisältyy henkilökohtainen opetussuunnitelma, HOPS, jossa on määritelty opintojen tavoitteet, sisällöt, toteutus sekä laajuus. Opiskelijan edistymistä seurataan koko opiskelujen ajan. HOJKS:n tarkistuksessa tarkistetaan henkilökohtaiset tavoitteet, ja tarvittavia tukitoimia muokataan tarpeen mukaan. Opiskelijan siirtyessä uusiin opintoihin on HOJKS:n tiedollinen merkitys suuri nivelvaiheessa. Se antaa uuteen oppilaitokseen hyvää ja luotettavaa tietoa opiskelijasta. (Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa, opetussuunnitelman perusteet 2010, 18-19.)

HOPS on suunnitelma, joka laaditaan yhdessä opiskelijan kanssa. Pedagogisen johtamisen rooli HOPS:a laadittaessa on varmistaa, että opintopolkua suunniteltaessa hyödynnetään mahdollisimman hyvin eri vaihtoehdot, opiskelija saa tarvittavat tiedot sekä tarvittavan ohjauksen oikeaan aikaan. (Kartta pedagogisen toiminnan johtamiseen, 2011-2012, 7.) Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, HOPS, toimii työvälineenä yksilöllisen oppimispolun suunnittelussa, toteutuksessa ja seurannassa. Opintoja suunniteltaessa tulee ottaa huomioon opiskelijan nykytilanne, koulustausta, vahvuudet ja osaaminen sekä tuen tarpeet. Tärkeää on myös selvittää opiskelijan aikaisempi osaaminen, arviointimenetelmien avulla. HOPS:iin kirjataan myös tavat selviytyä jokapäiväisestä elämästä, niitä ovat muun muassa itsestä huolehtiminen, työ, opiskelu, ihmissuhteet, vapaa-aika ja harrastukset. (Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa, opetussuunnitelman perusteet 2010, 19-20.)

Funktionaalisella tavoitesuunnittelulla perehdytään opiskelijan elämänlaadullisiin painopisteisiin. Tavoitteet on hyvä laatia laajoiksi kokonaisuuksiksi. Vaarana on, että jos lähdetään tekemään liian yksityiskohtaisia tavoitteita ne pirstaloituvat ja häviävät. Laajassa kokonaisuudessa voidaan tavoite jakaa pienempiin osiin ja näin päästään osittaiseen osallistumiseen, jolloin opiskelijan ei tarvitse hallita koko suurta kokonaisuutta. Opetustavoitteilla tulee olla myös jokin funktio eli päämäärä. Niiden tulisi palvella opiskelijan päivittäistä elämää. Tärkeää tavoitteiden asettelussa on myös valita tärkeimmät tavoitteet sekä kirjata ne täsmällisesti ylös. Täsmällisellä kirjaamisella helpotetaan opettajan suunnittelutyötä ja sijaisena työskentelevä tai ulkopuolinen lukija tietää mistä on kyse, kun asia on esitetty täsmällisesti. (Ikonen 2013, 183-189.)

4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TUTKIMUSONGELMAT

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia opiskelijapalautejärjestelmän tarpeellisuutta ja hyödyllisyyttä sekä palautejärjestelmän kehittämiseen vaikuttavia asioita. Tarkoituksena on myös pohtia sen vaikutusta Valmentava II -opiskelijoiden opinnoissa. Tavoitteena on kartoittaa, millaisia haasteita tämän opiskelijapalautejärjestelmän kehittämisessä on ja mitä asioita tulisi huomioida järjestelmän kehittämisvaiheessa. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on myös selvittää, mitä hyötyä opiskelijapalautejärjestelmän kehittämisestä olisi Seurakuntaopiston Vaalijalassa opiskelevien Valmentava II -opiskelijoille.

Tutkimuskysymykset:

1. Onko opiskelijapalautejärjestelmälle tarvetta?
2. Mitä pitää ottaa huomioon opiskelijapalautejärjestelmää suunniteltaessa?
3. Millainen vaikutus opiskelijapalautejärjestelmällä olisi opiskelijoiden opinnoissa?

5 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tämä opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Lähtökohtana kvalitatiivisessa tutkimuksessa pidetään todellisen elämän kuvaamista. Tutkittavaa kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja pyrkimyksenä on löytää tosiasioita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 160-161.) Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi olen valinnut haastattelun. Haastattelun etu on se, että haastateltavien oma näkökulma ja oma kokemus tutkittavasta asiasta tulevat hyvin esille. Haastattelun positiivinen puoli on se, että ollaan suorassa vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa. Haastattelussa on tällöin mahdollista toistaa kysymyksiä, oikaista väärinkäsityksiä sekä selventää ilmauksia. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75.) Haastattelulla voidaan myös säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanne huomioiden. (Hirsjärvi 2007, 200.) Menetelmän valintaa perustelen sillä, että aihetta ei ole tutkittu aikaisemmin. Haastattelu sopii menetelmäksi silloin, kun kysymyksessä on vähän kartoitettu alue, jolloin tutkijan on vaikea tietää suuntia. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35).

5.1 Aineiston keruu ja analyysi

Aineistonkeruumenetelmänä tässä opinnäytetyössä käytin teemahaastattelua sekä avointa sähköpostikyselyä. Teemahaastattelussa teemat on väljästi määritelty ja haastattelussa on mahdollisuus vaihdella teemojen käsittelyn järjestystä. Teemoihin on myös aina mahdollista palata, millä taataan riittävän syvä ja kattava käsittely. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 208.) Avoimessa sähköpostikyselyssä vastaajilla oli mahdollisuus vastata kysymyksiin omin sanoin sekä jokaisesta ammattiasemasta nähden he pystyivät osoittamaan tietämyksensä ja mielipiteensä asiasta.

Aineiston analysoin haastatteluissa käyttämäni teemojen mukaan. Teemoittelu on luonnollinen jatkumo, kun on käytetty teemahaastattelua. Saadusta haastatteluaineistosta kokosin ne kohdat, jossa puhuttiin käsitellyistä teemista. Teemoista nousseita vastauksista kokosin SWOT-nelikenttäanalyysin. SWOT-analyysissä on neljä kenttää, vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat. Vahvuudet ja heikkoudet

ovat sisäisiä tekijöitä ja kuvaavat nykytilaa. Mahdollisuudet ja uhat ovat ulkoisia tekijöitä ja kuvaavat tulevaisuutta. (SWOT-analyysi 2014). SWOT-analyysin avulla saa suuntaa antavia tuloksia. Nelikenttäanalyysi sopii käytettäväksi eri organisaatioissa, sen avulla saa koottua paljon asioita joita voi pohtia ja ideoida suuremmalla työryhmällä.

Olin keskustellut opiskelijapalautejärjestelmän kehittämistä työyhteisöni kuuluvien työntekijöiden kanssa. Halusin kartoittaa ennakkoon heidän asenteitaan sekä näkemyksiään palautejärjestelmään liittyen. Järjestin viime syksynä aiheesta kaksi tapaamista opettajakollegoideni sekä avustajien kanssa opiskelijapalautejärjestelmän tarpeellisuudesta, sen heikkouksista ja vahvuuksista.

Kartoitin sähköpostitse yhteisiä tapaamisaikoja heti alkusyksystä, kun olimme aloittaneet työt. Tapaamisiin olin päättänyt kutsua Vaalijalassa toimivien Seurakuntaopiston opetusryhmän henkilöstön. Henkilöstö koostui kahdesta muusta opettajasta sekä kuudesta ryhmäavustajasta. Yhteensä meitä oli asiaa pohtimassa yhdeksän henkilöä. Halusin paikalle ryhmiemme henkilöstön, jotka toteuttavat opetustyötä ja ovat päivittäisessä kontaktissa opiskelijoidemme kanssa. Heillä on näkemys ryhmän opiskelijoista; millaisia opiskelijat ovat, kuinka he pystyisivät antamaan palautetta, kommunikointikeinot ja kaikki muut esille tulevat asiat koskien palautejärjestelmää. Olin etukäteen kertonut kaikille opinnäytetyöni aiheen, joten kaikki saivat miettiä aihetta rauhassa ennen tapaamistamme. Tapaamisajoina muodostuivat 24.9.2013 ja 4.11.2013. Tapaamiset sovittiin iltapäiviksi, kun opiskelijamme olivat jo lähteneet pois koululta. Tapasimme molemmilla kerroilla Aito-ryhmän tiloissa. Olin varannut molemmille tapaamiskerroille aikaa kaksi tuntia ja valmistellut tapaamiset niin ettei meitä häiritty. En videokuvannut tapaamisiamme, jottei asiakastietoturvasuus olisi vaarantunut keskustellessamme opiskelijoistamme nimillä. Kirjasin paperille ihmisten ajatuksia, jotta pystyisin palaamaan niihin tarvittaessa. Sain myös sähköpostitse kuvaukset ryhmistä ja heidän opetussuunnitelmansa. Kahden eri keskustelutilaisuuden tavoitteina oli keskustella opiskelijapalautejärjestelmästä ja sen tarpeellisuudesta.

Olin jakanut molemmat kerrat eri teemojen alle, joten pohdimme palautejärjestelmää eri näkökulmista molemmilla kerroilla.

5.2 Tutkimuksen kulku

5.2.1 Tapaaminen 24.9.2013

Ensimmäisen tapaamiskerran teemoiksi olin asettanut opiskelijapalautejärjestelmän tarpeellisuuden sekä ryhmien kuvaukset ja niiden piirteet. Johdattelin keskustelun eri teemoihin ja kävimme avointa keskustelua määrittämieni teemojen kautta. Jaoin puheenvuoroja tarvittaessa, jotta kaikki saivat sanottua asiansa. Keskustelu oli monipuolista. Kokosin esille nousseet asiat teemoittain ja kirjasin keskeiset asiat ylös. Pohdinnassa nousi esille seuraavia asioita: voimmeko luoda yhden yhtenäisen palautejärjestelmän vai monta erilaista? Ensimmäisellä kerralla monelle nousi mieleen jo seuraavalle kerralle määrittelemäni teeman aihe opiskelijapalautejärjestelmän toteuttamisesta. Sivusimme aihetta keskusteluissamme, koska moni ihminen koki haluavansa keskustella siitä. Mielestäni se oli hyvää alustusta seuraavaa kertaa varten.

5.2.2 Tapaaminen 4.11.2013

Toisen tapaamiskerran teemat olivat opiskelijapalautejärjestelmän vahvuudet ja heikkoudet sekä sen toteutus. Edelleen kävimme keskustelua ryhmiemme erilaisuuksista. Palautejärjestelmää tehtäessä on otettava huomioon opiskelijoidemme erilaisuus ja heidän erikoistarpeensa. Osalla opiskelijoista oli fyysisiä rajoitteita esimerkiksi tarttua kuvaan tai näyttää jotakin. On tarkoin mietittävä, mitä asioita kysymme ja millä keinoin. Mikä on se keino, jolla saadaan palaute, kun kaikki eivät puhu, lue tai kirjoita?

Avustajan rooli nousi myös esille palautteenannossa. Suurimmalla osalla opiskelijoista on avustaja, ja heillä on iso rooli myös palautteenannossa. Avustaja tulkitsee usein opiskelijan elehdintää, puhetta tai muuta kommunikaatiota. Silloin ollaan niin sanottuisti tulkin roolissa ja avustajan täytyy olla tarkkana, jotta oikeat asiat saataisiin poi-

mittua esille. Avustajan rooli palautteenannossa voi olla myös fyysisen tuen antamista. Huolta herätti hieman avustajan jaksaminen, ja se, kiinnittääkö avustaja liiaksi huomiota vain palautteen keräämiseen. Keskustelussa haluttiin herätellä sitä ajatusta, ettei perustyön lisäksi kuormiteta avustajaa liikaa.

Pohdimme myös, millaisella aikavälillä palautetta kerätään, pyritäänkö välittömään palautteeseen vai kerätäänkö palautetta esimerkiksi puolivuositain. Keskustelussa sivuttiin henkilöstön sitouttamista opiskelijapalautejärjestelmän suunnitteluun ja toteutukseen sekä ajankäytön mahdollisuutta. Seurakuntaopisto on kuluvana vuonna kokenut organisaatiomuutoksen, ja pohdinnassa oli sen vaikutus esimerkiksi opiskelijapalautejärjestelmän suunnittelun ja toteutuksen tukemiseen.

5.2.3 Sähköpostikysely

Kehittämistyöryhmien työn tuloksena syntyi joukko teemoja ja kysymyksiä, joihin halusin saada tarkemman selvityksen. Tältä pohjalta päädyin lähettämään työyhteisölle kyselyn. Sähköpostikyselyn lähetin viidelle ihmiselle ja sain vastauksia neljältä. Vastaajina oli kaksi esimiesasemassa olevaa henkilöä sekä kaksi opettajakollegaani. Halusin tarkentaa aiemmista keskusteluista nousseita kysymyksiä ja antaa mahdollisuuden luottamukselliseen palautteeseen. Olin huomannut, että virka-asetat toimivat jonkinlaisena esteenä; ryhmässä keskusteltaessa ei välttämättä ollut mahdollista tai ei uskallettu puhua avoimesti.

Toteutin laadullisen tutkimuksen empiirisellä ryhmähaastattelulla, jonka pohjalta tein teemoihin pohjautuen avoimen kyselylomakkeen. Kyselylomakkeen lähetin sähköpostissa työyhteisön jäsenille, jokaiselle erikseen vastaajien anonymiteetin turvaamiseksi. Ohjeistuksena pyysin vastaamaan avoimiin kysymyksiin omin sanoin. Palautusaikaa annoin viikon verran. Hieman ennen palautuspäivää muistutin vielä kyselystä.

6 OPISKELIJAPALAUTEJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT

6.1 Opetusryhmät Vaalijalassa

Vaalijalan kuntoutuskeskus sijaitsee Pieksämäellä. Vaalijalasta löytyy monipuoliset palvelut eri erityisryhmille. Pääfokuksena kuntoutuskeskuksella on tarjota tukea yksilöille, heidän kodeilleen sekä asumisyksiköille lyhyt- ja pitkäaikaisten sekä intervallikuntoutusjaksojen muodossa. Peruskouluopetus on järjestetty vaikeimmin vammaisille, autisteille sekä psykososiaalista tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta järjestetään yhteistyössä paikallisten oppilaitosten kanssa. (Tervetuloa Vaalijalan etusivuille & Vaalijalan kuntoutuskeskus 2013.)

Seurakuntaopisto tarjoaa Valmentava II -opetusta peruskoulunsa päättäneille kehitysvammaisille opiskelijoille. Heidän laatulupauksessa sitoudutaan noudattamaan toimintaa ohjaavaa lainsäädäntöä, Kirkkopalvelut ry:n ja Seurakuntaopiston strategisia linjauksia sekä opetussuunnitelman yhteisessä osassa määritellyjä perusarvoja. Laatu-lupaus korostaa asiakkaiden oikeutta osallisuuteen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Lisäksi se sitouttaa työyhteisön oman toimintansa jatkuvaan arviointiin sekä kehittämiseen. Seurakuntaopiston perustehtäväksi on määriteltävä rakentaa työllä toivoa, hyvää elämää ja arjen kristillisyyttä sekä tarjota ihmisarvoiset elämänmahdollisuudet kaikille. Seurakuntaopiston toiminta perustuu kirkon perus-arvoihin uskoon, toivoon ja rakkauteen. (Toivoint-ra/henkilöstöohjelma 2014.) Valmentavaa koulutusta järjestetään pääkampuksella sekä Vaalijalassa. Vaalijalassa toimivia ryhmiä on neljä ja Seurakuntaopistolla toimivia viisi. (Valmentava ja kuntouttava koulutus Pieksämäen kampuksella 2014.)

Vaalijalassa toimivat nuorten ja aikuisten opetusryhmät ovat Aito, Sami, Toivo ja Valo. Koulutus on kolmevuotinen (120ov). Aito-ryhmässä opetetaan ja ohjataan autismin kirjon kuuluvia peruskoulun päättäneitä kehitysvammaisia nuoria ja aikuisia. Opiskelijoita on kahdeksan ja kaikilla on henkilökohtainen avustaja. Opiskelijoiden

haasteita ovat puutteellinen kommunikaatio, vaikeudet sosiaalisissa tilanteissa, aistipulmat ja haastava käyttäytyminen. Valo ja Toivo ryhmissä opiskelee vaikeimmin kehitysvammaisia nuoria ja aikuisia. Opiskelun painopiste on vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitojen harjoittelussa sekä toimintakyvyn edistämässä ja ylläpitämisessä. Valo-ryhmässä opiskelee viisi opiskelijaa, opetushenkilöstöä on erityisopettaja ja avustava ohjaaja. Tällä hetkellä jokaisella opiskelijalla on henkilökohtainen avustaja. Toivo-ryhmässä opiskelee neljä opiskelijaa ja kahdella heistä on henkilökohtainen avustaja. Sami-ryhmä on tarkoitettu psykososiaalista tukea tarvitseville kehitysvammaisille nuorille ja aikuisille. Opiskelijoilla on erilaisia mielenterveyspulmia, käyttöhäiriöitä, sopeutumisvaikeuksia, keskittymisongelmia, haastavimpana ja yhdistävänä tekijänä kehitysvamman lisäksi on sosiaaliset pulmat. Opiskelijoita on kahdeksan, yhdellä on henkilökohtainen avustaja.

6.2 Opiskelijapalautejärjestelmän nykytila

Opiskelijapalautejärjestelmiä kehitetään korkeakouluissa koko ajan. Internetistä löytyy esimerkkejä ammattikorkeakouluissa tehtävistä opiskelijapalautekyselyistä. Yleisesti ottaen opiskelijoilta kerätään palautetta opintojensa aikana monin eri tavoin, suullisesti, kirjallisesti, ryhmäkeskusteluin tai esimerkiksi sähköpostitse tai eri palautejärjestelmillä internetissä. Opiskelijapalautteen antaminen antaa opiskelijalle mahdollisuuden vaikuttaa suorittamiinsa opintoihin ja tätä kautta koulutusohjelmaa pystytään kehittämään. Helsingin Sanomissa julkaistussa artikkelissa kerrotaan, että vuonna 2015 on tarkoitus jakaa yliopistojen perusrahoituksesta kolme prosenttia eli noin 50 miljoonaa euroa annetun opiskelijapalautteen perusteella. Opiskelijapalautteen ollessa yhtenä rahoituksen mittarina tähdätään siihen, että yliopistot investoisivat koulutuksen laatuun. (Liiten 2013.)

Olen käynyt eri erityisoppilaitosten internetsivuilla etsimässä opiskelijapalautejärjestelmiä ja olen harmikseni huomannut, että vaikeimmin vammaisille ei ole suunniteltu palautejärjestelmiä. Puhelinkierroksella eri erityisoppilaitoksiin selvisi, että vain muutamalla oppilaitoksella on tehty Valmentava II -opiskelijoille opiskelijapalautejärjes-

telmä. Useimmat oppilaitokset haluaisivat, että heillä olisi palautejärjestelmä, mutta tällä hetkellä sellaista ei ole kehitetty.

Tutustuin kahteen opiskelijapalautelomakkeeseen ja niissä molemmissa oli paljon yhtäläisyyksiä. Molemmissa oli käytetty kirjoitetun tekstin rinnalla kuvia. Toisessa oli enemmän kuvia, joita oli käytetty selkeyttämään kysymystä. Kysymykset olivat molemmissa yksinkertaisia. Itse koen kuitenkin molempien olleen hieman liian abstrakteja, kysymykset olivat osittain vaikeita ja vaativat paljon muistamista. Kuvat selkeyttävät paljon ja mielestäni toisessa oli aivan liian paljon kirjoitettua tekstiä, ilman, että sitä oli millään tavoin avattu kuvien avulla. Toki kohderyhmät täytyy miettiä tarkoin ja näitä näkemiäni palautelomakkeita joutuu varmasti usein soveltamaan. Oli hyvä huomata, että näitä palautelomakkeita on kuitenkin jo olemassa, ja että kysymys opiskelijapalautejärjestelmästä on joidenkin työntekijöiden mielissä.

Vaalijalassa toimivissa opetusryhmissä ei ole tällä hetkellä toimivaa opiskelijapalautejärjestelmää. Palautteen keruu tapahtuu arkielämässä koululla jokapäiväisissä toiminnoissa. Palaute tulee henkilökohtaisilta avustajilta, osastoilta sekä ja perheiltä. Seurakuntaopistossa toimivissa erityisryhmissä on kaksi erilaista kyselylomaketta. Toinen on sanallinen palautelomake ja toisessa palautelomake on käytetty ilmekuvia. Pääkampuksella palautetta kerätään noin kaksi kertaa vuodessa, syksyllä ja keväällä.

Vaalijalan opetusryhmien kesken pidetään aika ajoin palavereja, joissa keskustellaan ajankohtaisista asioista. Näissä keskusteluissa on noussut esille opetusryhmien erilaisuuteen liittyviä haasteita. Opiskelijoiden ilmaisukyky, ymmärryskyky sekä tuen tarpeet ovat hyvin erilaiset. Miten palautejärjestelmä ylipäänsä rakennetaan ja saadaanko kaikkiin ryhmiin kehiteltyä yksi palautelomake, jonka pohjalta voidaan muokata kullekin ryhmälle sopiva palautekysely? Mitä ovat ne kysymykset, joita kysytään? Opiskelijoiden on haasteellista palata kauas ajassa taaksepäin, ja tämän vuoksi palautteen pitäisi tulla heti toiminnan jälkeen. Kysymykset eivät voi olla liian vaikeita, täytyy liikkua hyvin käytännönläheisissä aihealueissa. Kaikki opiskelijat eivät puhu, lue, kirjoita – millä tavoin heiltä saadaan palaute? Mikä olisi keino saada palautetta ilman, että esimerkiksi lähiavustaja ei vaikuttaisi palautteeseen? Osa opiskelijoista on

liikuntavammaisia, joten heidän kohdallaan esimerkiksi lähiavustajan rooli nousee taas erittäin korkealle – he toimivat tulkkeina äänille, eleille ja olemukselle. Opiskelijoille ei siis voi tehdä mitään perinteistä palautelomakekyselyä, koska kukaan ei pysty siihen täysin itsenäisesti vastaamaan. Voisiko se olla jokin teemoittain oleva jaottelu, jossa kuitenkin kysyisimme samoja asioita opiskelijoiltamme, jotta saisimme laadukkaan palautteen ja voisimme verrata opiskelijoidemme palautteita ja pohtia parannusehdotuksia? Palautteen keräämisessä merkityksellisessä roolissa voisivat olla myös yhteistyö osastojen henkilökunnan sekä vanhempien kanssa. Vanhemmat pysyvät arvioimaan ehkä muita paremmin opiskeluiden vaikuttavuutta nuoren elämään, koska nuori ei asu kotona ja vanhemmat näkevät nuorta harvemmin.

6.3 Palautejärjestelmän suunnittelu

Olen kerännyt teoreettista tietoa, jota mielestäni tarvitaan toimivan opiskelijapalautejärjestelmän kehittämiseen. Kun järjestelmän kehittäminen aloitetaan, kaikilla prosessiin osallistuvilla tulee olla yhdenmukainen käsitys siitä, mihin suuntaan ja mihin tarpeisiin tätä järjestelmää ollaan kehittämässä. Tavoitteena on, että tämän opinnäytetyön pohjalta aloitetaan kehittämään opiskelijapalautejärjestelmää, jonka kehittämistyöhön osallistuvat kaikki näiden opiskelijoiden kanssa työtä tekevät tahot niin, että se vastaa kaikkien opiskelijoiden tarpeita ja voidaan ottaa arkeen mukaan opiskelijoiden oman äänen kuulumisen takaamiseksi.

Kuten aiemmin on todettu, opiskelijoiden pitäisi pystyä vaikuttamaan omaan koulunkäyntiinsä. Aiemmin kirjoittamassani kuvauksessa opiskelijaryhmistämme on nähtävissä, että ne ovat hyvin erilaisia ja palautejärjestelmänkin tulee olla muokkaantuva ja erilaisille palautteenantajille sopiva. Puheen tai kirjoittamisen ollessa toimimattomia välineitä voidaan miettiä ilmaisua esimerkiksi eleillä tai olemuskielellä, viittomilla sekä kuvilla. (Kommunikointikeinot 2013).

Teoreettisessa viitekehyksessä tarkastelen vaikeavammaisuutta eri näkökulmien kautta. Opiskelijapalautejärjestelmää mietittäessä tulee ottaa huomioon opiskelijan kehitysvamman aste lääketieteellisestä sekä toimintakyvyn näkökulmasta. Suunnitte-

luvaiheessa olisi erittäin tärkeää tietää, kenelle palautejärjestelmää ollaan tekemässä, jotta se olisi opiskelijan tasoon nähden sopiva. Kuinka itsenäisesti opiskelija pystyy toimimaan? Mitä tukitoimia tarvitaan palautetta annettaessa?

Ei ole olemassa yhtä keinoa kuinka opiskelijapalautejärjestelmän voisi rakentaa. Tästäkin kohden joudumme pohtimaan kohderyhmäämme ja sitä mitä keinoja käytämme, jotta tulemme ymmärretyksi, kuinka kysymme asiat ja millä keinoin. Kuvilla, sanoilla, tulkitsemmeko elekieltä ja mistä asioista haluamme palautetta saada? Jotkin asiat on selvitettävä heti tapahtuman jälkeen, koska välttämättä opiskelijamme ei muista asioita myöhemmin. Asiat tulee myös osata esittää opiskelijalle selkeästi ja ymmärrettävästi.

7 TULOKSET

Palautejärjestelmä koettiin tarpeellisena, mutta opiskelijaryhmien ollessa niin erilaiset, emme millään saisi yhtä palautejärjestelmää toimimaan. Ryhmissämme opiskelijoidemme ymmärrys- ja toimintakyky ovat täysin erilaisia ja näin ollen kommunikointokeinojen erilaisuus määrittää palautejärjestelmää. Päädyimme siis keskusteluissa siihen, että tarvitaan eri ryhmille oikein kohdenneet palautejärjestelmät.

Keskustelun pohjalta päädyimme siihen ratkaisuun, että kun palautejärjestelmän käyttöönoton aika tulee niin sitä ennen jokainen ryhmän vastaava opettaja käy läpi milloin palautetta kerätään, missä tilanteissa ja mikä on ylipäänsä avustajan rooli palautteen keruussa. Esille nousi myös avustettu kommunikatio ja avustajan merkitys palautteen annon luotettavuudessa.

Välitön palaute nähtiin hyvänä, koska opiskelijoidemme muistikapasiteetti on rajallinen. Välittömän palautteen keruu ei ole aina mahdollista minkä vuoksi avustajien on erittäin tärkeää huomioida opiskelijan reagoitua ja pystyä kirjaamaan huomionsa nopeasti etteivät ne unohdu. Mietimme erilaisia aihioita, joka tarkoittaisi sitä, että kaikilla ryhmien opettajilla olisi samanlaiset teemat kysymysten suhteen. Ne toteutettaisiin samoihin aikoihin ja jokaiselle jäisi vastuulleen toteuttaa palautekysely niin, että opiskelijan ääni tulisi kuuluviin. Pystymme tekemään ryhmien kesken vertailua, kun palautekysely on tehty samoihin aikoihin kaikkien ryhmien kesken. Parhaimmillaan opiskelijapalautejärjestelmä auttaisi opiskelijoitamme antamaan palautetta meille ja me voisimme parantaa opiskelun laatua.

7.1 Tuloksia kahdesta eri tapaamiskerrasta

Taulukko 2. SWOT teemahaastattelusta

<p>Vahvuudet</p> <p>Aito tarve palautejärjestelmälle ja halu toteuttaa se!</p> <p>Palautejärjestelmä, joka on kohdennettu suoraan opiskelijaryhmälle, huomioon ottaen heidän erikoispiirteensä</p> <p>Oikeanlaisen kommunikaatiokeinon huomiointi palautteen annossa</p> <p>Opiskelijan mahdollisuus aitoon palautteen antoon, äänen kuuluviin saaminen</p>	<p>Heikkoudet</p> <p>Ajanpuute toteutukselle</p> <p>Avustajien mahdollinen uupuminen</p> <p>Työnkuvien muuttuminen - lisätyöstä aiheutuvat "haitat"</p> <p>Jos ei suunnittelu ala pian, pirstaloituuko koko homma?</p> <p>Oikeanlaisen palautetavan löytyminen, kommunikaation huomioinnon puute</p>
<p>Mahdollisuudet</p> <p>Toteuttaa kaikille toimiva opiskelijapalautejärjestelmä</p> <p>Opiskelijan mahdollisuus aitoon palautteen antoon, äänen kuuluviin saaminen</p> <p>Opetuksen laadun parantuminen palautejärjestelmän ansiosta ja samalla työn helpottuminen</p>	<p>Uhat</p> <p>Opiskelijapalautejärjestelmä koetaan liian haastavaksi vaikeimmin vammaisten opiskelijaryhmien kanssa</p> <p>Ajanpuute suunnitteluun ja toteutukseen</p> <p>Henkilöstön sitoutumattomuus</p> <p>Oppilaitoksen tuen puute palautejärjestelmän suunnittelussa ja toteutuksessa.</p>

7.2 Sähköpostikyselyn vastauksia

Ensimmäinen kysymys oli: Mitä hyötyä toimivan opiskelijapalautejärjestelmän käyttämisessä olisi? Vastauslomakkeita läpikäydessä kävi ilmi, että se, miten vastaajat näkivät palautejärjestelmään liittyvät asiat, olivat selkeästi yhteydessä heidän omaan työnkuvaansa ja erityisesti siihen millaisten opiskelijoiden kanssa he työskentelivät. Palautejärjestelmän tarpeellisuus sekä hyödyt että heikkoudet vaihtelivat selkeästi sen mukaan työskentelikö vastaaja vaikeavammaisten, autististen vai psykososiaalista tukea tarvitsevien kanssa. Eroavaisuutta vastauksissa oli havaittavissa myös sen suhteen, toimiko vastaaja esimiesasemassa vai opetustehtävissä.

Kysyttäessä toimivan opiskelijapalautejärjestelmän hyödyistä, yksi haastatelluista näki suurimpana hyötynä koulutusjärjestelmän kehittämisen opiskelijoiden näkemysten pohjalta. Se antaisi johdolle sekä ulkoisille auditoijille ja arvioitsijoille tärkeää tietoa, jota voitaisi käyttää opetuksen kehittämisen välineenä. Hänen mielestään toimiva palautejärjestelmä mahdollistaisi oikeita muutoksia koulutusjärjestelmään, kun opiskelijoiden toiveet, tarpeet ja näkemykset tulisivat realistisesti esille. Palautejärjestelmä toimii myös hyvänä vuorovaikutusvälineenä opettajan ja opiskelijoiden sekä heidän läheistensä välillä. Toinen kysymyksiin vastaaja koki, että toimiva järjestelmä lisäisi opiskelijoiden omaa tietoisuutta opintojen etenemisestä sekä tavoitteiden toteutumisesta. Toisaalta se mahdollistaisi vaikeavammaisten osallisuutta ympäristössä tapahtuviin asioihin sekä lisäisi heidän omaa tietoisuutta itsestään. Opiskelija-arviointi toimii opiskelijoiden pedagogisena välineenä siten, että heidän oman toiminnan reflektointitaitonsa, muun muassa oppimaan oppiminen, mikä on yksi toisen asteen koulutuksen avaintaidoista, kehittyy. Vastauksista ilmeni myös se tärkeä asia, että jos olisi toimiva opiskelijapalautejärjestelmä, keräisivät kaikki valmentava II -opiskelijoiden kanssa työtä tekevät palautetta samalla tavoin ja samantyyppisin sisällöin.

Kysyttäessä opiskelijapalautejärjestelmän heikkouksista, koettiin tulosten yleistettävyyden vaikeana toisaalta pelättiin yksilöllisyyden katoamista. Tärkeänä pidettiin, että

opiskelijapalautejärjestelmällä pitäisi saada sellaista tietoa, joka konkreettisesti liittyy opiskelijan opintoihin, uhkana taas koettiin, että palautejärjestelmän kautta tulee sellaista tietoa, millä ei loppujen lopuksi ole mitään merkitystä. Usein arjessa kysyttävät kysymykset kohdentuvat mm. ruokaan tai opettajien käyttäytymiseen, kun taas opiskelijapalautejärjestelmässä tärkein asia on itse oppimisen selvittäminen. Oikeanlaisella kysymystenasettelulla saadaan tietoa, jota analysoimalla päästään ymmärtämään opiskelijan oppimiskokemuksia. Lisäksi vastaajat toivat esille kysymyksen, miten rakennetaan sellainen opiskelijapalautejärjestelmä, että kaikki tulevat ymmärretyiksi, koska monien ymmärrys on hyvin konkreettisella tasolla. Millaisella mittarilla voidaan mitata opiskelijapalautejärjestelmästä saatavien tulosten luotettavuutta? Myös opettajan sitoutuneisuutta asiaan pidettiin tärkeänä; jos opettaja ei sitoudu opiskelijapalautejärjestelmän toteutukseen ja työnsä kehittämiseen sen pohjalta, ei palautejärjestelmällä silloin ole mitään merkitystä.

Opetusryhmien ollessa keskenään kovin erilaiset, nähtiin yksi yhteinen opiskelijapalautejärjestelmä heikkoutena - tai ainakin kovin vaikeana toteuttaa. Esille nostettiin myös opettajan ja opiskelijan välinen valtasuhde; erityisopiskelijat ovat tässä kohden erityisen herkkiä. Kuinka kysely saadaan toteutettua, jotta opiskelijalla on henkinen vapaus vastata siihen? Vastaustilanteessa opiskelija pystyy antamaan parhaimman vastauksen, kun hänen henkinen tilansa on tasapainossa. Esille nostettiin esimerkiksi avustajan mahdollisuutta toimia konsultoivan keskustelijan roolissa. Haasteena koettiin kerätyn tiedon analyysi ja sen käyttö. Koulutuksen lain määräämänä tehtävänä on koulutuksen järjestäjän toiminnan jatkuva arviointi ja jatkuva parantaminen. Onko mahdollista analysoida ja tehdä johtopäätöksiä sekä muuttaa käytäntöjä näiden perusteella? Tämä vaatisi opettajalta ja ohjaajalta nopeaa muutoskykyä ja joustavuutta.

Vastattaessa kysymykseen ”Millainen opiskelijapalautejärjestelmä palvelee parhaiten, mitä asioita siinä pitää ottaa huomioon?”, tärkeimpänä asiana nähtiin opiskelijan osallisuuden, vaikuttamisen ja tasa-arvoisuuden toteutuminen, jolloin jokainen opiskelija osallistuisi opetuksen kehittämiseen ja toteuttamiseen omien edellytystensä mukaisesti.

Palautejärjestelmän kehittämiseen liittyen nähtiin tärkeänä, että sen tulisi olla hyvin strukturoitu ja helppo toteuttaa arjen työssä sekä sen tulisi olla oppimistilanteisiin sidottu. Tärkeänä nähtiin laaja-alainen yhteistyö eri toimijoiden kesken. Pitäisi pohtia perusteellisesti mistä opiskelijoilta halutaan palautetta. Palautejärjestelmää kehitellessä voitaisiin ajatella niin, että siinä olisi yhteiset pääkohdat ja kokonaisuudet ja lopuksi jokaisen ryhmän kohdalla lisättäisiin opiskelijoiden tarpeet huomioivat yksityiskohdat.

Opiskelijapalautejärjestelmässä tulisi myös ottaa huomioon opiskelijoiden yksilölliset lähtökohdat ja vertaiskokemukset sekä antaa heille heidän ymmärrystään vastaavaa palautetta. Sen vuoksi palautejärjestelmän tulisi olla sellainen, että se palvelee aina kutakin opiskelijaryhmää heidän tavoitteistaan ja tarpeistaan lähtien. Erityisen suurta huomiota tulisi kiinnittää opiskelijan kommunikaatioon, toimintakykyyn sekä älyllisiin valmiuksiin. Opiskelijapalautejärjestelmän haluttaisiin olevan mahdollisimman konkreettinen; asioita pitäisi pystyä arvioimaan käytännönläheisesti, jolloin palautteessa arvioitaisiin konkreettisia asioita, ei käsitteitä. Arvioitavat asiat eivät saisi olla johdattelevia ja kysymysten tulisi olla yksinkertaisia vastakohtapareja, jotka opiskelijan on helppo tunnistaa. Tärkeintä olisi saada esille oppimiskokemukset. Ideaalitilanne olisi jos palautejärjestelmä olisi aktiivisesti käytössä ja osa päivittäistä rutiinia. Yksi mahdollisuus olisi yhdistää se oppitunteihin. Hyvän opiskelijapalautejärjestelmän koettiin olevan ulospäin näkyvä, ja sen kautta tulisi olla mahdollista kehittää oppimistilanteita opiskelijoiden tarpeita vastaaviksi.

Kysyttäessä palautejärjestelmän tulevaisuuden visioista ja käyttöönotosta, tärkeimpänä asiana koettiin, että opiskelijapalautejärjestelmää suunniteltaessa tulisi saada asialle työnantajan tuki, jotta tiedettäisiin, mitkä ovat velvoitteet ja vastuut. Yksi vastaajista toi esille huolensa lain edellyttämästä toimivasta ja koko ajan kehitettävästä laadunohjausjärjestelmästä. Seurakuntaopistossa rakennetaan juuri nyt laadunhallintajärjestelmää, ja opiskelijapalautejärjestelmä tulee sitoa osaksi sitä. Valtakunnallinen opetussuunnitelma sisältää vaatimuksen opiskelijapalautejärjestelmästä, toisin sanoen oppilaitokset ovat velvollisia keräämään palautetta kaikilta opiskelijoilta.

Opetusta kehitetään mutta myös laadunhallintajärjestelmää on arvioitava ja kehitettävä. Tällä hetkellä Seurakuntaopistossa ollaan juuri arvioimassa muita kysely- ja palautejärjestelmiä. Erityisopetuksen suunnitelmaosion päivityksen todettiin olevan oppilaitoksellamme kesken ja opiskelijapalautejärjestelmä on osa sitä, joten hyvänä asiana nähtiin jonkinlaisen kevennetyn version kokeilua, jotta näkisimme järjestelmän toimivuuden. Esille nousi myös opetussuunnitelman uudistuminen lähivuosina ja esitettiin, että resursseja ei käytettäisi liikaa vaan ensin harjoiteltaisiin palautejärjestelmän käyttömahdollisuuksia vaikeimmin vammaisten, autististen ja psykososiaalista tukea tarvitsevien opiskelijoiden kanssa. Tulevaisuuden visio voisi olla jonkinlainen pilottihanke.

7.3 Yhteenveto empiirisestä aineistosta

Taulukko 3. SWOT empiirisestä aineistosta

<p>Vahvuudet</p> <p>Koulutusjärjestelmän kehittäminen palauteiden kautta</p> <p>Hyvä vuorovaikutusväline koulun, opiskelijan ja lähiympäristön kesken</p> <p>Opiskelijan oman tietoisuuden lisääntyminen</p> <p>Osallisuus</p> <p>Tieto ryhmien erilaisuudesta -> osataan rakentaa oikeanlaiset palautejärjestelmät kaikille ryhmille</p> <p>Saadaan esille aidot oppimiskokemukset</p>	<p>Heikkoudet</p> <p>Tulosten yleistettävyys</p> <p>Yksilöllisyyden huomioiminen hankalampaa</p> <p>Tulosten luotettavuuden mittaaminen</p> <p>Yksi yhteinen opiskelijapalautejärjestelmä</p> <p>Opettaja-opiskelija valtasuhde</p> <p>Saadun tiedon käyttö ja sen analyysi, resurssointi</p> <p>Palautejärjestelmä tehdään liian vaikeaksi opiskelijoille – ei huomioida ryhmän tarpeita</p>
<p>Mahdollisuudet</p> <p>Osallisuuden kokeminen</p>	<p>Uhat</p> <p>Kysytään kysymyksiä mikä ei tuota mitään</p>

Palautteen kerääminen samalla tavoin kaikissa ryhmissä	järkevää vastausta Sitoutumaton henkilökunta -> työ ei kehity
Laadunhallinnan parantuminen	Alkutyö tehdään, mutta ilman oppilaitoksen tukea projekti jää kesken
Hyvä pohjatyö tehtynä - palautejärjestelmä helppo käyttää ja osa päivittäistä arkea	Oppilaitos uudistus – jääkö tämä jalkoihin, jos aletaan toteuttaa liian suurella volyyymilla
Pilottihanke	Opetussuunnitelman uudistuminen – mitä tuo tullessaan?

Sekä keskusteluissa että sähköpostihaastattelussa tultiin molemmissa siihen tulokseen, että ainoastaan yksi opiskelijapalautejärjestelmä on vaikea toteuttaa ryhmien ollessa niin erilaisia. Palautejärjestelmä on toimiva, kun siinä on huomioitu lääketieteelliseltä kannalta opiskelijoidemme erilaisuudet. Diagnoosit määrittävät paljolti sen, millaiseksi palautejärjestelmä muotoutuu. Opiskelijoiden Toimintakyvyn kautta tarkastellaan sitä, kuinka he pystyvät antamaan palautetta. Palautteenanto tapahtuu joko avusteisesti tai ei-avusteisesti. Palautejärjestelmä on silloin oikein toteutettu, kun siinä on huomioitu kunkin opiskelijaryhmän kommunikaation taso. Hyvällä pohjatyöllä palautejärjestelmä saadaan osaksi arkea, ja sitä on helppo käyttää. Palautteenkeräämisessä on erittäin tärkeää selkeys siitä, milloin sitä kerätään ja mitkä ovat jatkotoimet sen suhteen. Saatu palaute pitää analysoida, jotta saadaan julki opiskelijoilta tullutta tietoa. Henkilökunnan ohjaukseen ja oikeanlaisten resurssien luomiseen tulisi käyttää myös aikaa ja energiaa, jotta palautejärjestelmä ei jäisi ilmaan. Henkilökunta ei saisi kokea sitä liian vaikeana käyttää vaan siihen pitäisi perehdyttää hyvin ja antaa myös mahdollisuus avoimelle keskustelulle sekä kysymyksille.

8 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön päämääränä oli selvittää opiskelijapalautejärjestelmän tarpeellisuutta sekä siihen liittyviä haasteita Seurakuntaopistolla Pieksämäellä ja toimia tukena opiskelijapalautejärjestelmän kehittämisessä Seurakuntaopiston Vaalijalan Valmentava II -ryhmissä. Opinnäytetyössä tehdyn sähköpostikyselyn kyselyn vastaajien määrä oli vähäinen. Sain vastauksia neljältä oppilaitoksemme työntekijältä, jotka kaikki toimivat eri työtehtävissä. Niistä löytyi kuitenkin monipuolisesti näkökulmia liittyen opiskelijapalautejärjestelmän heikkouksiin ja vahvuuksiin sekä siihen, kuinka palautejärjestelmää tulisi kehittää. Erityisoppilaitosten haasteet ovat hyvin samanlaisia eri puolilla maata; käsittelemme samanlaisia kysymyksiä liittyen opiskelijoihin ja heidän kanssaan tehtävään työhön. Toimivaa vaikeimmin vammaisten opiskelijoiden palautejärjestelmää ei näissä oppilaitoksissa ole.

Tutkimukseni luotettavuutta olen pyrkinyt osoittamaan mahdollisimman tarkkoilla kuvauksilla tutkimuksen kulusta. Eskola ja Suoranta ovatkin teoksessaan tuoneet esille, että tutkimuksen pääasiallinen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse. (Eskola & Suoranta 1998, 211.)

Tutkimukseni aineisto koostuu työntekijöiden subjektiivisista kokemuksista opiskelijapalautejärjestelmän tarpeellisuuteen liittyen. Tältä osin tutkimukseni tulokset eivät ole toistettavissa eivätkä yleistettävissä. Toisaalta voidaan ajatella, että tulokset ovat yleistettävissä Valmentava II -opetusta tarjoaville oppilaitoksille, koska opetuksen ja opiskelijoihin liittyvät haasteet ovat meillä kaikilla hyvin samankaltaisia.

Tutkimuksen eettisiä lähtökohtia olen joutunut miettimään koko opinnäytetyön ajan, koska olen päätenyt toteuttamaan opinnäytetyöni omassa työyhteisössäni. Olen joutunut toistuvasti huolehtimaan siitä, että omat näkemykseni opiskelijapalautejärjestelmän tarpeellisuudesta eivät vaikuta opinnäytetyön kulkuun. Tutkimuksen eettisyyttä olen pyrkinyt vahvistamaan sillä, että tähän tutkimukseen ovat voineet osallistua kaikki siihen halukkaat, enkä ole rajannut osallistujajoukkoa millään tavoin. Näin

olen pystynyt takaamaan kaikille tasapuolisen osallistumisen. Olen huolehtinut myös siitä, että otin kyselyssä huomioon kaikki työyhteisöni eri ammattialojen edustajat.

Opinnäytetyössäni nousee esille opiskelijoiden osallisuus; kuinka lisäämme opiskelijoiden osallisuutta entisestään ja kuinka he pystyvät vaikuttamaan omiin opintoihinsa sekä opintopolkuunsa. Opiskelu-aika on merkittävää, koska siinä tehdään isoja päätöksiä ja harjoitellaan opiskelijan elämää koskevia asioita. Opintojen jälkeen aloitetaan oma elämä jossakin asumisyksikössä ja työssä. Tärkeää on pystyä antamaan palautetta meille koulunhenkilöstölle, jotta osaisimme ohjata opintoja oikeaan suuntaan. Meillä tulisi olla toimivat opiskelijapalautejärjestelmät, jotta opiskelijat saisivat äänensä kuuluviin. Toimivalla opiskelijapalautejärjestelmällä on myös suora vaikutus laadunhallintaamme. Saadulla palautteella ja oikeanlaisilla jatkotoimilla pystymme takaamaan opiskelijoille entistä parempaa opetusta ja palveluita.

Pedagoginen johtaminen on oppilaitoksissa arjen toimintaa, tavoitteena sillä on laadukkaan opetuksen antaminen sekä toimiva ja hyvinvoiva työyhteisö. Hyvin toteutettuna pedagogisen johtamisen vaikutukset näyttäytyvät edistyneenä oppimisena, parantuneina oppimistuloksina sekä tyytyväisenä organisaationa. Koulutuksen järjestämistä ohjaavat lait ja asetukset. Pedagogisen johtamisen välineenä toimii opetussuunnitelma (OPS), ja sen avulla toteutetaan tutkintojen perusteet ja tehdyt linjaukset. Opiskelijapalautejärjestelmä on osa laadukasta opetusta silloin, kun se on toimiva ja suoraan kohdennettu oikealle opiskelijaryhmälle.

Vastauksissa ilmeni toimivan palautejärjestelmän hyötynä olevan vaikeimmin vammaisten osallisuuden mahdollistuminen ympäristössä tapahtuviin asioihin sekä heidän tietoisuuden lisääntyminen itsestään. Tärkein vastauksissa esiinnostettu asia oli opiskelijan osallisuuden, vaikuttamisen ja tasa-arvon toteutuminen, jolloin jokainen opiskelija osallistuisi opetuksen kehittämiseen ja toteuttamiseen omien edellytystensä mukaisesti.

Tulosten mukaan voin todeta, että tahtotilamme on kehittää opiskelijapalautejärjestelmä, jotta opiskelijamme saavat äänensä kuuluviin. Heidän mielipiteensä opiskelus-

ta ovat merkityksellisiä, haluamme kuulla heidän toiveensa ja erityisesti kokemukset siitä. He saavat kokemuksen olla osa yhteisöä ja vaikuttaa omiin sekä muun ryhmän opintoihin. Meidän on taas pystyttävä näyttämään toteen se, että tällä kaikella on merkitystä.

Henkilökunnan tulee sitoutua palautejärjestelmään, jotta se olisi toimiva. Opiskelijamme eivät yksin siihen pysty ja he tarvitsevat monenlaisia tukitoimia tässä asiassa. Olemme sitoutuneet työn vastaanottaessamme työnantajan määrittelemiin arvoihin, joihin kuuluu yhtenä osana välittäminen. Opiskelijapalautejärjestelmän kautta välitämme opiskelijoistamme mahdollistamalla palautteenannon. Tämä palaute meidän tulisi nöyrinä ottaa vastaan sekä pitää huoli siitä, että sitä käytetään ja jatkojalostetaan arvoisellansa tavalla. Opiskelijat toimivat meidän työmme arvioitsijoina. Näin pysymme ajan hermolla, olemme ammattitaitoisia sekä osa suurta kokonaisuutta.

Opinnäytetyössä tehdyn selvityksen mukaan opiskelijapalautejärjestelmä on tarpeellinen ja hyödyllinen sekä työntekijöille, oppilaitokselle että opiskelijoille. Tämän pohjalta näen tärkeänä käynnistää kehittämishankkeen, jossa opiskelijapalautejärjestelmää aletaan suunnitella ja kehittää. Alkutilanteessa ajatus oli, että vaikeimmin vammaisille opiskelijoille kehitettäisiin yksi palautejärjestelmä mutta opinnäytetyöni osoittaa, ettei yhtä palautejärjestelmää voi toteuttaa opiskelijaryhmiemme ollessa niin erilaisia. Kommunikaatio on esimerkiksi yksi huomioon otettava tekijä palautejärjestelmää suunniteltaessa. Osa opiskelijoista pystyy kommunikoimaan puheella, mutta osalla opiskelijoista se on avustettua tai käytössä on merkkejä ja symboleita. Tämän opinnäytetyön pohjalta näkisin, että palautejärjestelmän tulisi olla muokattavissa eri opiskelijaryhmien käyttöön.

Palautejärjestelmää kehitettäessä on ensiarvoisen tärkeää, että henkilöstö osallistuu suunnitteluun ja toteutukseen. Tällä tavoin he pääsevät osalliseksi projektiin ja samalla he myös sitoutuvat paremmin palautejärjestelmän toteutukseen. Työnantajan tehtävänä on huolehtia, että kaikki sitoutuvat palautejärjestelmän suunnitteluun ja käyttöön. Tarvittaessa siihen voidaan perehdyttää ja käydä sitä läpi yhdessä. Palautejärjestelmän luominen edellyttää myös opetussuunnitelman ja palautejärjestelmän

keskinäistä vuoropuhelua. Opetussuunnitelma määrittää palautejärjestelmässä esiintyviä kysymyksiä. Toimivan palautejärjestelmän edellytys on myös toimiva pedagoginen johtaminen.

Toinen kehittämishanke olisi palautejärjestelmän käyttöönotto. Tätä kautta voitaisiin ottaa kokeiluun pilottiryhmä, jonka kautta saataisiin ensiarvoista tietoa palautejärjestelmän vahvuuksista ja heikkouksista. Järjestelmän toimivuutta voitaisi tarkastella esimerkiksi vuoden päästä. Hyvin toteutettuna ja tuotteistettuna opiskelijapalautejärjestelmää voisi markkinoida ulkopuolelle.

LÄHTEET

Eleet ja olemuskieli. 2012. Viitattu 2.11.2013. <http://www.papunet.net/tietoa/eleet-ja-olemuskieli>

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus. Jyväskylä.

Esineillä kommunikointi. 2012. Viitattu 2.11.2013.
<http://www.papunet.net/tietoa/esineill%C3%A4-kommunikointi>

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S & Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Tammi.

Hirsjärvi, S & Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Hämeenlinna. Kariston kirjapaino Oy.

Huhtanen, K. 2011. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. Kehitysvammaliitto ry.

Ikonen, O. & Virtanen, P. (toim.) 2003. HOJKS II. WS Bookwell Oy. Juva.

Laajat kommunikointikansiot. 2013. viitattu 3.11.2013.
<http://papunet.net/tietoa/laajat-kommunikointikansiot>

Kartta pedagogisen toiminnan johtamiseen, 2011-2012. Viitattu 24.10.2013.
http://www.kjy.fi/www/fi/liitetiedostot/2013/muitamateriaaleja/Peda_kartta_hm.pdf

Kommunikointikeinot. 2013. Viitattu 6.11.2013.
<http://papunet.net/tietoa/kommunikointikeinot>

Kuvilla kommunikointi. 2012. Viitattu 2.11.2013.
<http://www.papunet.net/tietoa/kuvilla-kommunikointi>

Liiten, M. 2013. Opiskelijapalaute vaikuttaa tulevaisuudessa yliopistojen rahoitukseen. Helsingin Sanomat. Helsinki. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1366862187881>, viitattu 25.10.2013

Mustonen, K. 2003. Mihin rehtoria tarvitaan? Rehtorin tehtävät ja niiden toteutuminen Pohjois-Savon yleissivistävissä kouluissa. Acta Universitates Ouluensis, Scientiae Rerum Socialium E 63. Oulu: Oulun yliopisto.

Mäki, K. & Palonen, T. (toim.) 2012. Johtamisen tilat ja paikat. Hansaprint Oy. Vantaa.

Mäki, M. 2008. Toimimalla osallisuuteen. Viitattu 14.10.2013.

http://papunet.net/tietoa/fileadmin/muut/Esitteet/toimimalla_osallisuuteen_web.pdf

Pajukoski, M. 2010. Pääseekö asiakas oikeuksiinsa? Sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuoliset tekijät – työryhmä. Raportti III. Yliopistopaino, Helsinki.

Pulli, T. 2012. Viittominen vahvistaa puhetta. Viitattu 2.11.2013.

<http://www.papunet.net/tietoa/viittominen-vahvistaa-puhetta>

Pulli, T., Launonen, K. ja Saarela, M. 2005. AURA yhteisön ja sen autistisen jäsenen vuorovaikutuksen ja viestinnän arvioinnin kehittämiseen. Lahti: Avainsäätkö ja Pääjärven kuntayhtymä.

Sipilä, A-K. 2009. Tuettu kommunikointi avustajien käsitysten valossa. Lapin yliopistopaino. Rovaniemi.

Seppälä, H. & Rajaniemi, M. 2012. Mitä kehitysvammaisuus on? Viitattu 26.9.2013

<http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on.html>

Seppälä, H. & Rajaniemi, M. 2012. Lääketieteellinen näkökulma. Viitattu 26.9.2013

<http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on/laaketieteellinen-nakokulma.html>

Seppälä, H. & Rajaniemi, M. 2012. Toimintakyvyn näkökulma. Viitattu 26.9.2013

<http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on/toimintakyvyn-nakokulma.html>

Seppälä, H. & Rajaniemi, M. 2012. Sosiaalinen näkökulma. Viitattu 26.9.2013

<http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on/sosiaalinen-nakokulma.html>

SWOT-analyysi. 2014. Viitattu 31.1.2014.

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/laadunhallinnan_tuki/wbl-toi/menetelmia_ja_tyovalineita/swot-analyysi

Taipale, M. E. 2004. Työnjohtajasta tiimivalmentajaksi. Tapaustutkimus esimiehistä tiimien ohjaajina ja pedagogisina johtajina prosessiorganisaatiossa. Acta Universitatis Tamperensis 1033. Tampere: Tampere University Press.

Taipale, M. E. 2007. Pedagoginen johtajuus ammatillisen kehittämisen tieteellisenä perustana. Teoksessa Saari, S. & Varis, T. (toim.): Ammatillinen kasvu. Professori Pekka Ruhotien juhlaKirja. Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus. Tampere: Tampereen yliopisto, 331-338.

Tervetuloa Vaalijalan etusivuille. 2013. Viitattu 7.12.2013

<http://www.vaalijala.fi/index.asp?language=1>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä.

Gummerus.

Toivointra/henkilöstöohjelma. 2014. viitattu 21.10.2013.

<http://toivointra.fi/henkilosto/ohjeistukset/henkilostoohjelma>

Tuettu kommunikoinnin harjoittelu. 2012. Viitattu 3.11.2013.

<http://papunet.net/tietoa/tuettu-kommunikoinnin-harjoittelu>

Tukiviittomat. 2012. viitattu 2.11.2013. <http://www.papunet.net/tietoa/tukiviittomat>

Vaalijalan kuntoutuskeskus. 2013. Viitattu 7.12.2013.

http://www.vaalijala.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=57

Valkama, K. 2009. Muuttuneen asiakkuuden haaste sosiaali- ja terveydenhuollossa. Hallinnon tutkimus.

Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa. Opetussuunnitelman perusteet. 2010. viitattu 22.10.2013.

http://www.oph.fi/download/125116_Vammaisten.pdf

Valmentava ja kuntouttava koulutus Pieksämäen kampuksella. 2014. Viitattu 21.1.2014. <http://www.seurakuntaopisto.fi/koulutus/39-tutkintoa-edeltaeva-valmistava-ja-valmentava-koulutus/68-valmentava-ja-kuntouttava-koulutus-pieksaemaeen-kampuksella>